

№ 127 (20890)

2015-рэ илъэс

БЭРЭСКЭЖЪЫЙ БЭДЗЭОГЪУМ и 15

> кыхэтыутыгьэхэр ыкіи нэмыкі къэбархэр тисайт ижьугьотэштых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ иунашъу

Бирам мэфэкІыр 2015-рэ илъэсым зыщыхагъэунэфыкіыщтым ехьыліагъ

Адыгэ Республикэм и Законэу N 168-1-р зытетэу «МэфэкІ ыкІи шІэжь мафэхэм яхьылІагъ» зыфиІоу 1995-рэ илъэсым мэзаем и 14-м къыдэкІыгъэм тегъэпсыхьагъэу:

Бирам мэфэкІыр 2015-рэ илъэсым бэдзэогъум и 17-м хагъэунэфыкІынэу гъэнэфэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, бэдзэогъум и 14, 2015-рэ илъэс

Социальнэ таксим иІофшІэн ригъэжьагъ

Къэралыгъо программэу «Доступная среда» зыфиІорэм къызэрэдыхэльытагьэу, сэкъатныгьэ зиІ эу курэжьыем исхэр зэрэзекІонхэ альэкІыщт автобус цІыкІу АР-м ІофшІэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхьоныгъэмкІэ и Министерствэ къыщэфыгъ. Ащ тефэгъэ сомэ миллион 1,2-р республикэ бюджетым къытІупщыгь.

Социальнэ таксим икъулыкъу автомобилыкІэр хэтыщт. Ащ иІофшІэн бэдзэогъум и 13-м ригъэжьагъ. Диспетчерскэ къулыкъум ителефон номерэу **8-928-463-57-67-мкІэ** социальнэ таксим укъеджэн плъэкІышт.

Нэбгыритф ыкІи курэжъыем ис нэбгыриту автобус цІыкІум итІысхьашъущтыр. Ащ ишІуагъэкІэ, купэу зэхэтхэу экскурсие конхэ е нэмык чіыпіэхэм анэсынхэ алъэкІыщт, — къыщаІуагъ АР-м Іофшіэнымкіэ ыкіи социальнэ хэхъоныгъэмкІэ и Министер-

«Майкопское такси» зыфи-Іорэ компанием социальнэ таксир щызэтырагъэпсыхьагъ. Джырэ нэс электропривод зыхэт курэжъыем ис цІыфхэр къыращэкІынхэ амал ахэм яІагъэп. Адыгеим ІофшІэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхъоныгъэмкІэ и Министерствэ мы

гумэкІыгъом идэгъэзыжьын фэгъэхьыгъэ Іофыгьохэм ахэплъагъ, курэжъыер дэзыщэещтыр хэтэу машинэ къызІэкІигъэхьагъ. Водительхэр мы таксим рагъэтІысхьанхэм ыпэкІэ рагъэджагъэх, зэрэзекІощтхэр къафаІотагъ.

Мыекъуапэ щыпсэурэ Наталья Шабалинар пстэуми апэ социальнэ таксим итІысхьагь. Къин ымылъэгъоу курэжъыемкІэ автомобилым зэрихьагъэм

лъэшэу ыгъэгушІуагъ. ЗызиплъыхьэкІэ, бзылъфыгъэм гу лъетэ мыщ курэжъыитІу ыкІи зэхэхыгъэу заулэ зэрифэщтым. Купэу зэхэтхэу театрэм е зекіо кіонхэ зэралъэкІыщтым Наталье егупшысагь. Гухэлъэу джы иІэ хъугъэр бэ.

 ТичІыопс идэхагъэ зэдгъэлъэгъунымкІэ мы автобусыр къызфэдгъэфедэн тлъэкІыщт. НэмыкІхэм тямылъэюу, тызыфаер тэр-тэрэу къыхэтхынышъ, къызфэтщэфыжьынэу бэдзэрым джы тыкІон амал тиІэ хъугъэ. Мыщ фэдэ зэтегъэпсыхьэгъэ машинэ тисэу тыкІо зыхъукІэ, тызэрэцІыфыр къыдгурэю, — къејуатэ Наталья Шабалинам.

Таксим зэритІысхьагъэхэм пае цІыфхэм ахъщэ атыщтэп. Километрэ пчъагъэу акlугъэм елъытыгъэщт уасэу къарающтыр. Ащ къыхэкІэу, нэмыкІ таксихэм анахьи итІысхьэхэрэмкІэ мыр нахь пыутыщт.

Министерствэм къызэрэща-ІуагъэмкІэ, къэралыгъо программэу «Доступная среда» зыфигорэр Адыгеим щыгъэцэкlагъэ хъуным епхыгъэ Іофыгьоу зэшІуахыгьэр макІэп. Анахьыбэрэ агъэфедэрэ социальнэ псэолъэ 64-мэ сэкъатныгъэ -ефыде! дехнеілої як дехеів гъуным фытырагъэпсыхьагъэх. ИдэкІояпІэхэр нахь лъхъанчэу троллейбуситІу ащэфыгъ, гъогу зэпырыкІыпІэ 40 агъэпсыгъ, нэмыкІыбэхэми Іоф адашІэ.

(Тикорр.).

ЗыпэІуагъэхьащтым къыщагъэкІагъ

Кризисым икъиныгъохэм къэралыгъор захэхьэм, цІыфхэм ахьщэу къаІэкІахьэрэм льэшэу къыщыкІагь. Ащ ыпкъ къикІыкІэ, зыпэІуагъахьэрэри нахь макІэ ашІыгь, унагьом нахь ищыкІагьэр къащэфыныр, нэмыкІхэм ахъщэ атырамыгъэкІодэныр хэкІыпІэу къыхахыгъ.

ЦІыфхэм яеплъыкіэхэр зэзы- фэдэу ресторанхэм, кафехэм гъэшІэрэ Фондэу «Общественное мнение» зыфиlорэм зэригъэунэфыгъэмкіэ, Іофшіапіэ зиешах Ілимен идижи имехеІ къэкІуапІэ лъыхъухэрэри къахэкІых, ау нахьыбэм экономиер нахь тэрэзэу алъытэ. ГущыІэм пае, зызэрагьэпсэфырэр нахь макіэ хъугъэ, фэіофэшІэ зэфэшъхьафэу къызІэкІагъахьэщтыгъэхэми къащыкІагъ. Гъомылапхъэхэр пштэхэмэ, лыр нахь макіэу къащэфы хъугъэ, ау къуаер, нэкулъыр, пхъэшъхьэ-мышъхьэхэр зијанэ тезыгъэуцохэрэм япчъагьэ хэхъуагъ. Пцэжъыер, нэмыкІэу хым къыхэкІырэ гьомылапхъэхэр зэзыгъэгъотыхэрэри нахьыбэ хъугъэ. Шъон пытэу ащэфырэм къыщыкІагъ. Джащ

нахь макіэу ащышхэхэ хъугъэ. Щыгъын зэфэшъхьафхэр зыщэрэ сатыушІхэм къызэраІорэмкіэ, ціыфхэр ащыщафэхэрэп пюми хъущт, сатыур лъыкІуатэрэп. Унэгьо псэуальэхэр, техникэр ІузыгьэкІыхэрэми ащ фэд яюф.

НэмыкІхэм афэдэу Адыгеим шыпсэухэрэми кризисым икъиныгъохэр зэхашІагъэх. Уасэхэр дэкІоягъэх, цІыфхэм ялэжьапкІэ зы чІыпІэ ит. Ахъщэр зыпэІубгъэхьащтым къыщымыгъакІэмэ, ащ хэкІыжьыгъуае зэрэхъуштым Іо хэлъэп. Сыда ащ хэкІыпІэу къыфагьотырэр, яахъщэ зыпэІуагъахьэрэр е къызщагъэк агъэр? Мы упчіэмкіэ нэбгырэ заулэмэ зафэдгъэзагъ, мары ахэм

ащыщхэм джэуапэу къытатыгъэхэр.

Т. Къутас, кризисым ыпкъ къикІыкІэ ІофшІэпІэ чІыпІэ имыІэу къэнагъ:

— Непэ тиунагъокІэ сишъхьэгъусэ закъу лэжьапкІэ къэзыхьырэр. Сабыитіу тиі. Зы нэбгырэм къылэжьырэр игъэкъугъуае мэхъу. Ащ фэшІ сэ сэнэхьатэу Тхьэм къысхилъхьагъэр згъэфедэнэу ыуж сихьагъ. Бзылъфыгъэхэм щыгьынхэр афэсэдых. Ащ мылькушхо къыхьырэп, ау ишІуагъэ горэ къэкю. Ахъщэр зыпэІудгъэхьаштми къышыдгъэк Гагъ. анахь тищык Іагъэр ары къэтщэфырэр. Унэгъо псэуалъэ е техникэ къэтщэфын амал ти-Іэгоп. Сабыйхэр илъэсыкІэ еджэгъум фэдгъэхьазырынхэ фае. Арэу щытми, охътэ благъэм пстэури зэтеуцожьынэу, къиныгъохэр къызэтынэк ынхэу тэгугъэ.

Хъ. Разыет, медицинэм иІофышІ:

— Уасэхэр льэшэу къыдэкІоягъэх, коммунальнэ фэІофашІэхэм альыттырэр мы мазэм къызэраІэтыгьэри ащ къыхэхъожьыгъ. Арышъ, лэжьапкІэр игъэкъугъуае мэхъу. Арэу щытми, гьомылапхъэу цІыфым ипсауныгъэк Іэ ищык Іагъэхэр зэкІэ къэтщэфынхэм тыпылъ. Джы итыр гъэмэфэ уахът, хэтэрык Іхэри пхъэшъхьэ-мышъхьэхэри къызэльыхъугъэх, ахэм сабыйхэр ащытымыгъак Іэхэ тшІоигъу. Ащ пае нэмыкІэу ахъщэр зыпэ Іудгъахьэщтыгъабэмэ мыгъэ ягугъу тшІырэп. Гущы Іэм пае, зыдгъэпсэфынэу хым тыкюн тлъэкыщтэп. НахьыпэкІэ кІэлэцІыкІухэр хы ШІуцІэ Іушъом щыІэ лагерьхэм ащыщ дгъакющтыгъэхэмэ, мыгьэ ар тфызэпыгьэфагьэп.

Б. Марыет,

пенсием шыІ:

— Кризисым сэ сшъхьэкІэ лъэшэу иягъэ къысэк*Іыгъ. Си*пенсие, нэмыкІхэм ягъэпшагъэмэ, мэкІэ дэдэу пІон плъэкІыщтэп, ау гъомылапхъэхэми, Іэзэгъу уцхэми, псэупІэ-ауасэ зэрэдэк Іоягъэм къыхэкІыкІэ, ари икъужьырэп. Коммунальнэ фэю-фашіэхэмрэ Іэзэгъу уцхэмрэ зыхэзгъэк ІыхэкІэ, ахэм къапызыжьырэр. гущыІэм пае, лы, пцэжъые, хэтэрык І, пхъэшъхьэ-мышъхьэ къырыпщэфынэу икъужьырэп. Арышъ, ахэр Іанэм тетхэм ахэзгъэкІынхэ фаеу мэхъу. Сэ силъфыгъэхэр къыздеlэх. av къыде Іэн зимы Іэр непэ къин зэрэхэтым уехъырэхъышэжьынэу щытэп.

Мыхэм анэмыкІэуи нэбгырэ заулэмэ гущыІэгъу тафэхъугъ. Кризисым икъиныгъо къынэмысыгъэу, ахъщэу къыlэкахьэрэр зыпэригъэхьаштым къыщимыгъэк Іагъэу зыпарэми къытиlуагъэп, ау къэралыгъор а къиныгъохэм къахэкІыжьыным. Іофхэр нахьышіу хъужьынхэм зэкіэри щэгугъых. Арын фае цІыфхэм агу зымыгъэкІодэу кІуачІэ къязытырэри.

ХЪУТ Нэфсэт.

Ащ фэдэ еплъыкІэхэр типо-

литикхэм къыраютык। эу мы-

зэу, мытюу телевидениемкіэ

зэхэсхыгь. Ау, сыдигьуи зэрэхъурэм фэдэу, цІыф къызэры-

к юхэм къяхъул ющтым, зэрэ-

псэущтхэм ымыгъэгумэк ыхэу

тарифхэр къа Іэтыгьэх. Анахь гьэш Іэгьоныр, лэжьапк Іэр къа-

Іэтын зыхъукІэ, бырсырышхо

мэхъу, ау къэралыгъом, ком-

Урысыем инэмыкІ шъолъырхэм афэдэу псэупІэ-коммунальнэ хъызмэтым епхыгъэ Іофыгъохэр Адыгеим щыпсэухэрэми ягумэкІыгьо шъхьаІэу щыт. ГъзІорышІэкІо компаниехэм япшъэрыльхэр зэрагьэцакІэрэм, фэІо-фашІэхэм ауасэ зэхапшІэу къызэрэхахьорэм, мы лъэныкъом къэралыгъом икъу фэдизэу ынаІэ зэрэтемытым обществэр ыгъэразэрэп.

фыгъом сыд фэдэ еплъыкla

фыряІэр? Мы упчІэхэр Адыге-

им щыпсэурэ нэбгырэ заулэ-

зи тющтыгъэп. Ау сомэ мини

6-м ехьоу къыуатырэм ызы-

ныкъо нахьыбэр коммунальнэ

фэю-фашіэхэм апэіубгъахьэу,

къэнэжьырэр гьомылапхъэхэм

ящэфын фимыкъужь зыхъукІэ

сыда пш Іэщтыр? Мы аужырэ

ильэсым ахэм ауаси льэшэу

зэрэдэк Іоягъэр къыдэплъы-

тэн фаеба?! Арэу щытми, на-

хьышІум цІыфыр щыгугъы-

ныр хабзэшъ, тиюфхэм язы-

тет зэгорэм нахьыш у хъу-

ным тыкІэхъопсы. Тэ къэты-

мылъэгъужьы-

ГЪЭМИ, КЪЫТ-

кІэхъухьэрэ

сабыйхэм ар

зэхаш Іэнэу

сыфай.

ЦІыфхэр хэкіыпіэхэм фашІэхэм avacэ джыри къы-

алъэхъух

Илъэсэу тызхэтым ибэдзэогъу и 1-м къыщегъэжьагъэу коммунальнэ фэlo-фашlэхэм ауасэ къыхэхъуагъ, ар джыри цыфхэм къагурыюгъапэп. ау тарифыкіэхэр зэрыт тхьапэр къызафахьыкІэ, нахь къэгумэкІыщтых. Ау цІыф къызэрыкІохэм сыдэу зашІыгъэми, тыдэ загъэзагъэми, гъэІорышІэкІо компаниехэм. нэмыкі структурэхэм агъэнэфэгъэ уасэхэр атынхэ фае, ар замыгъэцакІэкІэ, яІоф джыри нахь къин

Ащ къыпкъырыкІыхэзэ, граждан обществэм хэхъоныгъэ -ифк мехфыІр иІмы мыныІшы тыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм афэгъэзэгъэ Советэу Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ дэжь

цІыфхэм къаугьоигъэ ахъщэр зыдэкІуагъэр, зыпэІухьагъэр гъэІорышІэкІо компаниехэм къаІон фае, ау нахьыбэмэ ар агъэцакІэрэп. Къэбар горэ уфаеу уяолІагъэми, къыуаюныр хэгьэкІи, дысэу къыбдэгущыІэх, ащкІэ цІыфхэм яфитыныгъэхэр аукъох.

Мыщ фэдэ чІыпІэ римыхьыліагьэр мэкіэ дэдэу къысщэхъу.

Коммунальнэ фэІо-фашІэхэм апэјухьэрэ ахъщэм чэщи мафи къыхэхъо, ау ащ пае Іофхэм язытет нахьышІу хъурэп. Фэ-

Нэужым къэгущыІэгьэхэ республикэм ипрокурор шъхьа ву Василий Пословскэм, республикэ общественнэ движениеу «Адыгеим иславянхэм я Союз» итхьаматэу Нина Коноваловам, ыпшъэкІэ зигугъу къэтшІыгъэ советым итхьаматэу Анатолий Осокиным, нэмыкІхэми къызэрајуагъэмкіэ, ціыфэу

зипшъэрылъхэр зымыгъэцакІэхэрэм пшъэдэкІыжь зядгъэхьырэм ыуж ны!эп зыпкъ тиуцон, тицІыфхэр къэтыухъумэнхэ зытлъэкІыщтыр. Ащ тыкъыфэкІоным пае уплъэкіун гъэнэфагъэхэр зэхэзыщэн зылъэкІыщт советым епхыгъэ комиссие дгъэпсын фае. Мы юфыгъом хэшыкі фызию цыфхэр, специалистхэр ащ хэхьащтых, — къы-Іуагъ ТхьакІущынэ Аслъан.

къяуалІэхэрэм янахьыбэр мы

ГъэІорышІэкІо компаниехэр зыкІыщыІэхэр цІыфхэм апай. А гущы эхэм къарык Іырэм зы уахътэ горэм тыкъыфэкІонэу тышэгугъы.

щызэхащагъэм хэтхэм мы гумэкІыгъом идэгъэзыжьынкІэ амалэу щыlэхэм, анахьэу анаlэ зытырагъэтын фэе лъэныкъохэм зыщатегущыІэгьэхэ зэхэсыгъо бэмышІэу зэхащагъ. Ащ тхьамэтагьор щызэрихьагь АР-м и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Аслъан.

Іофтхьабзэм къырагъэблэгъэгъэ гъэІорышІэкІо компаниехэм япашэхэм. Мыекъопэ къэлэ администрацием илыкохэм япшъэрылъхэр зэрагьэцакІэхэрэм къэзэрэугьоигьэхэр ыгьэрэзагьэхэп. Апэрэхэм ушъхьагъу щымыІзу фэю-фашіэхэм ауасэ дафыемэ, ятіонэрэхэр ащ лъыплъэхэрэп. ГущыІэм пае, Мыекъуапэ пштэмэ. техническэ фэloфашІэхэм алъэныкъокІэ уасэхэр фэдэ пчъагъэкІэ къаІэтыгьэхэу къыхагъэщыгъ. Джащ фэдэу

тэрыбэу зэхэт унэхэм акlоц хэм язэтегьэпсыхьан, техническэ ІофшІэнхэм апэІухьащт ахъщэу гъэІорышІэкІо компаниехэм аугъоирэр зыдэкІуагъэр цыфхэм ашІэрэп, ащ кІзупчІэнхэкІи мэщынэх. АР-м и ЛІышъхьэ сове-

тым изэхэсыгъо къыщыгущыІэзэ, мы гумэкІыгъом идэгъэзыжьын пшъэрылъ шъхьаІэу непэ зэрэщы-

тыр къыхигъэ-

кІыгъуабэ зэрэщыІэр нафэ. Гъэ Іорыш Іэк Іо компаниех эм ахъщэр дэгьоу аугьои, ау япшъэрылъхэр икъу фэдизэу агъэцакІэхэрэп. Мы организациехэм яюфшюн зэрэзэха-

— *Мы_ системэмкіэ гумэ-* Іофыгьом егьэгумэкіы, ящыіэныгьэ къэзыгьэкъиныго пъэныкъо шъхьа эхэм ащыщэу къагъэнафэ.

> ЫпэкІэ къызэрэхэдгъэщыгъэу, бэдзэогъум и 1-м къыщегъэжьагъэу коммунальнэ фэlo-

Руслъан, ильэс 43-рэ ыныбжь, бюджетым епхыгьэу Іоф ешІэ:

- Коммунальнэ фэІо-фашІэхэм ауасэ мы илъэсым къыхамыгъэхъоным сыщыгугъыгъ.

паниешхохэм яфедэ хэлъымэ, унашъор псынкі у аштэ. Мыщ фэдэ лъэбэкъу ашІыным ыпэкІэ обществэр упчІэжьэгъу ашІыныр сэ нахь сшІотэрэз. ЦІыфхэри делэхэп ныla. къэралыгъор непэ зэрыт чІыпІэ къиныр къагурэю, ау тэри зэгорэм тызэхашІыкІын фаеба. хэхъуагъ. Ар сыдэущтэу цІыфхэм атыщта, амал зимыІэхэм япчъагъэ къыхэхъощта, мы Іо-

ильэс 34-рэ ыныбжь:

— Сэ сшъхьэк і анахь сыгу зыфэгъурэр унэгъо ныбжьыкІэхэр ары. Мыхэм къагъэхъэрэ ахъщэм инахьыбэр сабыйхэм апэюхьэ, бэхэм ипотекэ чІыфэр атель. Ащ коммунальнэ фэю-фашіэхэм ауаси къызыхэхъожькІэ, яІоф къин дэдэ мэхъу. Сэ синэ уасэхэм ащыщыбэхэм агу к юдыгъэ, лэжьапкіэр ціыкіу, чэщи мафи уасэхэм къахэхъо. Мыекъуапэ Іоф щызышІэрэ гъэІорышІэкІо компаниехэр зы чІыпІэ игъэуцогъэнхэм игъо къэсыгъ. Тхьапэу къытфагъэхьырэм итхагъэри, тарифэу апыльыри къыбгуры Іоным пае успециалистын фае. Ар гъэ Іорыш Іэк Іо компаниехэм къызфагъэфедэ, зыгорэкІэ узяупчІыкІэ, ямыгуапэу, ау тарифхэр шапхъэхэм адиштэу къыбгурагъаю. Мы гумэкІыгьор дэгьэзыжьыгьапэ зэрэмыхъущтыр нафэ, ау къэралыгьор цІыфхэм, тІэкІу дэд нэмы Іэми, Іэпы Іэгъу афэхъу-

мэ афэдгъэзагъ. Н. Яворская, пенсионерк: Ильэс пчьагьэ хьугьэу гу лъысэтэ, типенсие тlэкlv нахьыбэ зыхъукІэ, ащ нахьыбэжь коммунальнэ фэю-фашІэхэм къахэхъо. Гъотышхо зимы Іэ цІыфыр сыдэущтэу щы-Іэщта? ІэкІыб къэралхэм афэдэу щы ІэкІэ-псэукІэ дэгъу ти Іэу, ахэм япенсионерхэм афэдэу дунаир къэтплъыхьан тлъэк Іэу, щы Іэныгъэм инэмык І лъэныкьохэми апэ удгъэхьащт ахъщэр къыт Іэк Іэнэжьыщтыгъэмэ,

ГъэІорышІэкІо компаниехэм япшъэрылъхэр зэрагъэцакІэрэм, фэІо-фашІэхэм ауасэ зэхапшІэу къызэрэхахьорэм, мы льэныкьом къэралыгьом икъу фэдизэу ынаГэ зэрэтемытым обществэр ыгъэразэрэп.

> ухъумэнхэр ипшъэрылъ шъхьа-Іэу сэлъытэ.

> ныр, ахэм яфитыныгъэхэр къы-

Адам, ильэс 51-рэ ыныбжь:

— Ильэс пчьагьэ хьугьэу фэтэрыбэу зэхэт үнэм тиүнагьокІэ тыщэпсэу. «Ох-ох» тІоу зы мафи къыхэкІыгъэп сІоми сыхэукъощтэп. Шъыпкъэ, СССР-м ильэхьан Іофхэм язытет бэкІэ нахьышІугь, мы отраслэр непэ гумэкІыгьоу зэуалІэхэрэм афэдэ а льэхъаным щы Іагъэп, къэралыгъоми аш лъэшэу ына в тетыгъ. Джы гъэ юрыш юк юмпаниехэр, нэмык структурэхэр шъхьафитэу атІупщыгьэх, ау ащ шІуагъэ горэ къытэу тльэгьурэп. ЫпэкІэ зэрэщытыгьэм фэдэу къэралыгьом нахь пытагъэ къызхигъэфэн, хэбзэгъэуцугъэр зымыгъэцак Іэхэрэм пшъэдэкІыжь аригъэхьын фае. Гъэ Іорыш Іэк Іо компанием ипащэу цІыфхэм ятыгъорэр илъэс заулэрэ хьапсым зыдэсыкіэ, нэмыкіхэмкіэ ар щысэ хъущт, ащ фэдэу зекІонхэм ыпэкІэ егупшысэщтых.

АР-м и Лышъхьэ советым изэхэсыгъо икІэух къызэрэши-Іуагъэу, гъэІорышІэкІо компаниехэр зыкlыщыlэхэр цlыфхэм апай. А гущыІэхэм къарыкІырэм зы уахътэ горэм тыкъыфэкІонэу тыщэгугъы.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

уяолІагьэми, къыуаІоныр хэгьэкІи, дысэу къыб-

дэгущыІэх, ащкІэ цІыфхэм яфитыныгъэхэр аукъох.

Лъымкіэ лъэшэу федэ

Мыгъэ тыдэкlи щыхъой чэрэзыр. Пасэу зигъо хъурэ чэрэз льэпкъми, нахь кlасэу тlыргъохэрэми угу ябгъэнэ́у щытэп, дэгьоу къытэтагьэх. Ау ащ компот, варенье зэрэхэтшіыкіырэм е хьалыжьожьыем зэрэдатльхьэрэм нэмыкіыкіэ икъоу тшіэрэп шіуагъэу хэльыр.

Медицинэ шІэныгьэм зэригьэунэфыгъэмкІэ, чэрэзыр бай дэд витаминхэмкІэ ыкІи минеральнэ вещество зэфэшъхьафхэмкіэ. ЕтІани къызэрэхагьэщырэмкІэ, витаминэу В2-р нахьыбэу ащ хэлъ мэхъу игъо дэдэ зыщыхъугъэ уахътэм мэфипші зытешіэкіэ. Чэрэзым хэлъых белокыр, углеводыр, органическэ кислотэхэр, «пектиновые вещества» зыфаюхэрэр (зыжъокіэ, псэу къыкіэкІырэр Іужъу зышІырэ веществохэр).

Народнэ медицинэм мы пхъэшъеізмехоспафоі невеі деахсшым-еах бэрэ ымыгъэфедэрэми, къыхегъэщы чэрэзыпсыр витаминэу С-мкІэ зэрэбаим къыхэкІэу лъымкІэ лъэшэу федэу зэрэщытыр, «анемия» зыфаюрэм ыгъэгумэкыхэрэм (зигемоглобин макІэхэм) ар агъэфедэн зэрэфаер. Анахьэу етІани ар лъэшэу къызышъхьапэрэр кІэлэцІыкІухэмрэ бзылъфыгъэ лъэрымыхьэхэмрэ.

Шъуфэсакъ, щынагъо!

Сыд фэдизэу якіасэми, чэрэзым, ащ ипс фэсакъынхэ фае зинэгъу е зикіэтіый егъэ уз («язвенная болезнь» зыфиюрэр) зиіэхэр, пщэрыщэ хъухэрэр, шъоущыгъу уз къызыхагъэщыгъэхэр, зитхьабылхэр узыхэрэр. Етіани шъунаіэ тешъудз: чэрэзым ыкіэ щэнаут хэлъэу медицинэ шІэныгъэм ыгъэунэфыгъ.

очъыемэ

Чэрэз гъэгъугъэ джэмышхышъхьэм псы гъэжъогъэкІэ стэчан кІэпкІэнышъ, сыхьатитІурэ щыбгъэтыщт. Нэужым ар узыжьынышъ, угъолъыжьыным ыпэкІэ уешъощт.

Дэеу

ПшІэнкіэ гъэшіэгъоны

Шіэныгъэлэжьхэм зэрагъэунэфыгъэмкіэ, охътэ гъэнэфагъэм къыкіоці мафэ къэс пкъышьолым кіуачіэкіэ іоф ебгъашіэмэ, шъхьэкуціымкіэ шіуагъэ къеты.

Ар къаушыхьатыгъ шъуаехэм арашІылІэгъэ ушэтынхэм. Американскэ шІэныгъэлэжьхэм ялабораторие щаlыгъ шъуаехэр купитlоу агощыхи, зыхэм мэфитфым къыкоц мафэ къэс такъикъ 20-рэ къарагъэчъыхьэщтыгъ, адырэ купыр шъхьафитэу аlыгъыгъ. Ахэм зэфэдэ «loфшlэнхэр» аратыщтыгъ. ЗэрагъэунэфыгъэмкІэ, физическэу нахь улэугъэхэм а «Іофшіэнхэр» псынкіэу ыкіи екіоліэкіэ гъэшіэ-

гьон къафагьотызэ агъэцакІэщтыгьэх. Аужырэ ушэтынхэм къапкъырыкlыхэзэ, шlэныгъэлэжьхэм теубытагъэ хэлъэу къаlo мафэм охътэ гъэнэфагъэм къыкlоці пкъышъолыр кlyaчlэкlэ зыгъэулэурэ цІыфым имэфэ ІофшІэнхэр нахь дэгъоу, нахь псынкІэу, къини къыщымыхьоу зэшІуихынхэ зэрилъэкІырэр. Ахэм зэралъытэрэмкІэ, зыныбжь икъугъэ ціыфым тхьамафэм къыкіоці такъикъи 150-рэ (гущыіэм пае, мэфитфым такъикъ 30 зырызэу) пкъышъолым кlyaчlэкlэ loф ригъэшlэн

Мы ушэтынхэм апэкіи шіэныгъэлэжьхэм агъэунэфыгъ: пщэрыщэ ухъуным нахьи нахь щынагъу пкъышъолым физическэу Іоф емыгъэшІэным къыкІэлъыкІон ылъэкІыщт узхэр.

Іэзэкіэ амалэу иіэхэр

Ыпшъэкіэ къызэрэщыхэдгъэщыгъэу, ахэр мыбэхэми, тызыщыгъуазэ хъугъэхэм ягугъу къэтшіын.

Къупшъхьэ зэрытыпІэхэр мэузыхэмэ (артрит)

Къупшъхьэ зэрытыпІэхэм плъыр-стыр узхэр яІэ хъугъэмэ (артритым уегъэгумэкІымэ), мафэ къэс чэрэз 20 пшхымэ ишІуагъэ къэкlощтэу elo народнэ медицинэм.

Мы узымкІэ дэгъоу ащ (народнэ медицинэм) къыхегъэщы чэрэзыпсымрэ щэмрэ зэфэдизхэу (1:1) зэхэбгьэхьонхэшь, уешьозэ пшІымэ.

Пщыныр

Пкъышъолым псыр икъоу къыхэмыкіэу, пщын нэшанэ иіэмэ, чэрэзыр зэрэбгъэфедэщтэу народнэ медицинэм шіыкіитіу къыхегьэ-

Пхъэшъхьэ-мышъхьэр зыпысырэ «плодоножки» зыфаюхэрэм афэдэр (ыкІэрэ чэрэзымрэ азыфагу дэлъырэ шъэбэ цІыкІухэр) джэмышхышъхьитІу изэу Іэрыфэгъу хьакъу-шыкъум иптэкъонышъ, псы стэчанитіу кіэпкіэщт. Ар машіом тебгъэуцощтэп, нэмык хьакъушыкъу псы ибгъэхъонышъ, къэжъонэу тебгъэуцощт, ащ ышъхьагъ ары адырэр зытетыщтыри, ары къэзыгъэжъощтыри («водяная баня» зыфаюрэр ары). Арэущтэу такъикъ 15-м къызыжъорэм ыуж зы сыхьатрэ ар щыбгъэтыщт. Нэужым узыжьынышъ, стэчанныкъо зырызэу щэгъогогьо мафэм уешъощт.

Джа дэдэхэр (плодоножкэхэр) щайджэмышхым изэу пштэнышъ, псы гъэжъогъэкІэ стэчан акІэпкІэщт, ышъхьэ тепІуагъэу сыхьатныкъорэ щыбгъэтыщт. Узыжьынышъ, джэмышхышъхьэ тіурытіоу щэгьогогьо уешъощт ушхэным ыпэкІэ.

ИмыщыкІэгьэ псыр пкъышъолым хэгьэкІыгьэным, цІыфыр нахь псынкІэ хъуным иамалэу народнэ медицинэм мыхэр къетых.

Псауныгъэ Тхьэм къышъует.

Зыгъэхьазырыгъэр ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

Фитыныгъэ зэрямы Іэми

къыгъэуцухэрэп

Адыгэ Республикэм игъогухэм тхьамык агьоу къатехъухьэхэрэр нахь макіэ шіыгъэнхэм фэші полицием икъулыкъушІэхэм сыд фэдиз пэшюрыгъэшъ юфтхьабзэхэр зэрахьэхэми, ащ фэдэ хъугъэ-шіагъэу агъэунэфыхэрэм япчъагъэ зэрэхахъорэр гумэкІыгъоу къэнэжьы. 2015-рэ илъэсым имэзи 5-у пыкІыгъэр пштэмэ, гъогурыкюным ишапхъэхэр аукъуагъэхэу хъугъэ-шІэгъи 192-рэ Адыгеим щагъэунэфыгъ. Ахэм нэбгырэ 46-рэ ахэкюдагь, 213-мэ шьобжхэр атещагьэхэ хъугъэ.

Мэкъуогъум и 25-м, Мыекъопэ районым ит станицэу Кужорскэм, автомобилыр зэрифэнымкІэ фитыныгъэ къезытырэ тхылъыр зыlахыгъэ водителэу рулым Іусыгъэм илажьэкІэ зыныбжь имыкъугъэ кІэлэцІыкІур гъогум тыриутыгь. Шъэожъыем а чІыпІэм ыпсэ шыхэкІыгь

2015-рэ илъэсым имэзи 5-у пыкІыгьэм автомобилыр зэрафэнымкІэ Іизын къязытырэ тхылъхэр зыlахыгъэхэу, етlани ар зыгъэlорышlэштыгъэ нэбгыри 125-мэ административнэ пшъэдэкІыжьхэр атыралъхьагъэх.

Зитхылъхэр зы ахыгъэхэу, ет ани автомобилыр зыгъэ орыш эрэ водительхэм Къэралыгъо автоинспекцием июфышехем пешерыгьэшь юфтхьабзэу «Лишенник» зыфиlорэр афызэхащэ.

(Тикорр.).

КІэлэегъаджэхэми атыщтых

ЕджапІэхэм къачІэкІыхэрэм ушэтынэу гъэрекlo атыгъэхэм ауж кlэлэегъаджэхэми яшІэныгъэхэр зыщауплъэкІугъэ Іофтхьабзэ АР-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ зэхищэгъагъ. Ау а ушэтынхэм якІэуххуе цыфхэр ашагъэгъозагъэхэп.

ГъэрекІо ушэтынхэм якІэуххэр республикэм зыщызэфахьысыжьхэм, блэкІыгьэ илъэсхэм ялъытыгъэмэ, бэкІэ нахь дэеу къычІэкІыгъ. Ары кІэлэегъаджэхэм апае ушэтынхэр зэхашэнхэ фаеу къызыхэкІыгьэр. КІэлэегьаджэхэм яушэтын къыгьэлъэгъуагъ ахэм яшІэныгъэхэмрэ сабыйхэм ябаллхэмрэ зэрэзэпхыгъэ шъыпкъэр.

КІэлэегьаджэхэм яушэтынхэу зэфэшІыгьэ шіыкіэм тетэу зэхащагъэхэм якізуххэр цІыфхэм гъэрекІо арамыгъэшІэгъагъэмэ, джы министерствэм ипащэ къызэриюрэмкіэ, мыгъэрэ тестированием къыгъэлъагъорэр ашІэн алъэкІыщт.

Мыгъэ ЕГЭ-м икіэуххэр гъэрекіорэм нахьи нахь дэгъух. Ау ащ емылъытыгьэу, мы илъэсыми кІэлэегъаджэхэм тестирование афызэхащэщт. ГъэцэкІэнхэр зэхигъэуцощтых шІэныгъэхэм яхэгъэхъон пылъ республикэ институтым.

Министерствэм къызэритырэмкІэ, ушэтынхэр мыгъэ Адыгеим дэгъоу щыкІуагъэх, кІэлэеджакІохэм шапхъэу щыІэхэр аукъуагъэхэп. Зы кІэлэеджакІуи экзаменым къычІагьэкІыгьэп. ГъэрекІо шапхъэхэр аукъуагьэу нэбгырэ 30 аудиториехэм къачlагъэкІыгъагъ.

Гурыт баллми мыгъэ хэхъуагъ. Урысыбзэр пштэмэ, балли 10-кІэ нахьыбэ хъугъэ, мы предметымкІэ нэбгырэ 13-мэ балли 100 рагъэкъугъ. Мыекъопэ гурыт еджапley N 15-м чleс Люсине Норсоян предметищкІэ балли 100 зырыз къыхьыгъ.

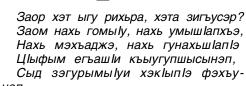
(Тикорр.).

2015-р — ЛИТЕРАТУРЭМ И ИЛЪЭС

Мэхьош Русльан кызыхьугьэр ильэс 75-рэ зэрэхьурэм ипэгьок

Усак Гэхэр

Заом егъашІи иІагъэп, иІэп бзыльфыгъэ напэ.

ЦІыфы тэрэзы фэхъугъэп шъхьапэ. Заом къекlухэрэп зыкlи бзылъфы-

ЛъызгъэкІотэщтэу щы Іак Іэр къэхъу-

Зао льэпкъ бзыльфыгьэм ерэмышах! Игъэтхэ напэкіэ, игукіэгъу фабэкіэ, ИхьалэлыгъэкІэ, ишІулъэгъу ІэшІукІэ, Инэщх-гущхыгъэкІэ, ины гумэкІыкІэ, Имамырныгъэк Іэ, ибзылъфыгъагъэк Іэ ТичІы джэнэт-дунай къерэгъэдах!!!

«Заом икІалэхэм» сащыщ шъыпкъ!

Сыхэлэжьэнэу заом сэ хъугъэп — КІасэу сыкъалъфи сыныбжь къикІы-

Сыкъхимыубытагьэу ауми сфэющтэп. КІэлэгъу си Іагъэк Іэ афэсыдэщтэп. Сыкъыухъумэнэу тятэ кІогъагъ, Олахьэ зи ащкІэ къытемынагь, Тэдэ загъази сыд ымышІагь! Щытхъоу къыхьыгъэу къэслъэгъужьыгъэмк Іэ.

Хэплъхьан щымы Іэу дзэк Іол І ш Іэгъуагъ!

Ау къымыгъэк юнхэр фэук юч ыгъэп, Аримыгъэштэныр чылэр фэлъэк Іы-

Къызыдэбанэхэм хьэжъ гъэнэк Іыгъэу ЛІыжъ-ныожъ-шъуз-сабый купк Іэ Тэри кІочІэгъу тафэхъугъэп.

Тичэмыжъ закъоу унэм къыддитыгъэр Къытфырямы Ізу гук Ізгъу ращыгъагъ. Къыратыжьыным дэгу і эу, к і энэц і эу Тянэ тхьамыкІэр бэу бэрэ лъы-

Гъыгъэу, пыхьагъэу, къырамытыжьы-

Къызэрэк южьырэр синэрылъэгъугъ. Сыамалынчъэу ащ пэпчъ сыгу егъугъ. Нэмыцхэр дэсхэзэ джыри тичылэ Ильэсы зытіум сиуцогьагь,

Къиныр зыфэдэр зэхэсшІэгъагъ... Письмэ щэнэбзэу тятэ къытфитхырэр Къызытлъы Іэск Іэ тигуш Іогъуагъ. Хьалыгьоу апэм тишкаф къыдэсхы-

ЩТЫГЪЭV

Джы щымы Іэжьыр сипк Іыхьэп Іагь... Апэрэм фэдэу, тищы Іэныгъэ Зэтеуцожьыныр сигугъэп Іагъ. Сыхэлэжьэнэу заом сэ хъугъэп — Сыныбжь къикІыным сыпэчыжьагь, Ау ищэрэхъ ащ сэ къысэрыкІуагь... КІэлэцІыкІугьо зэлэгьухэмкІэ тиІагьэп НыбжькІэ къыттефэми:

Зэо мэхъаджэм «тырикІэлагъ»!. Пхъэ пхъонтэжъыем диз патрон нэ-

Сыугьоигьэр сиджэгольагь. Патроны псаухэри зэрэтльэк Іэу Къэтыугъоеу, хъойти, тихэбзагъ. Ащ тызезэщрэм хьакурыгъачъэр Гъучіыч Іонтіагъэкіэ «танкэу» зетфагь —

Пыим гурышэкІэ тымэ такІыгъоу Псэемыблэжьэу тыжэхэхьагь! Ильэс зытІущ нахь зысэмыныбжым КІэлэджэгу зыфа Іори сымыш Іагь: Зыпэсхэрэм, шъыпкъэ, сыфэдэ пэтзэ, Кушъэр згъэхъыеу сыкІэлэпэсыгъ. Шъофым кюмэ, тянэ тыкъыришы-

Ныбаджэу тиунэ нэкІ мафэр щытхьэу...

ЕтІанэ ащырэ пчэн зэдгьэгьоти, Къыстегъэщэчагъэу ащ сырапхыгъ:

Гъэмэфэ жъоркъ к ыхьэм Шъофым щызгъэхъоу а шІэпхъэджашІэр

Мафэ къэс сизакъоу сыпчэнэхъуагъ... Заом имашю сыхэмытыгъэми, Фронтым дзэкІолІэу сыІумытыгъэми, Хэны зыпарэкІи сыфэмыхъугъ. Тиунэ сисзи, ным сыкІэрысэу, Ищэрэхъ стыр сакІыІу рыкІуагъ. «Заом ик Іалэу» тыкъэтэджыгъэти, Ащ имэшюжь шъхьамыс сыкъылып-

Зыщымыгъэгъупш, ціыфыр, уипшъэрылъ!

Псэ зыпыт пстэур — зэш-зэшыпхъу зэкІэ!

Уащыгугъыпхъ бэкІэ! КъэрэкІ, къэрэхъу, къарэлъф Псэ пытмэ, хъунэп хьарыф... УнаІэ ахэм атегьэт о, цІыф! КъэгъэкІ къэкІын амал зиІэу пшъхьапэщтыр.

ПшІоигьоу гъэльае зигуапэу льэещтыр!

ЕшІушІ, егъашъу псы, ылъапси гъэушъэб.

ДэзекІу псэ пытышъ, фыуиІэу Іэдэб. Къэмысзэ икіэух ыпсэ Іумых. Уригугьап Іэшь, уз-бзаджэмэ къа Іэпык І. Ижъыгьо къэсэу къурэ зыщыхъужъ-

ЗыщыукІытыхьажьэу хъыбэй зыщыхъу- кІуатэу,

Шюу къылэжьыгъэм тетэу дэзекюжь — Шъхьэк Іэфэныгъэ дыуи Ізу гъэт Іы- хъоу?

КъызыхэкІыгъэ чІым егъэкІужь! Къалъфи, къагъэкIи — тІуми псэ alуалъхьэ.

Мэхъу ар аlузылъхьагъэмкlэ къуалъ-

Зыгорэм щыгугъызэ, аущтэу псэугъэ. Къык І э І эжьынх эк І э жъыгъом гугъа-

Джаущтэу лъэмыдж шІыгъэ хъугъэ. ИкІхэрэ къодыеп ащ зыбгъурыгъа-

КъекІыжьых рахыгъэм шюу итегъазэу!..

Тпхъи, тыдэлажьи къэкlыгъэ коцы-

Къэхъугъ, щы Іагъ, тхъагъэ, жъы хъуи лІэжьыгъэ

Игуапэу, хьалэлэу тфэхъуи лэжьыгъэ. Тыдэлэжьагь тэри, тыгу фихыгьагь, Тигьогухэр ишьофы фыlухыгьагь... Зышъхьамысыжьэу къытфыщытыгьэм, Ныбджэгъу хьалэлэу а къыдготы-

гъэм, Шъхьапэ къытфэхъуи зыпсэ зытыгъэм «Тхьауегьэпсэу, тыпфэраз!» — етэ-

жъугъаlу ЫкІыбкІи, тыкъикІми ынэІу!

Сыгу рихьэу, къыздэхъу сш юш ю, Зыгорэми ащ сырашІэу Тхэным сыпылъ. Зи езгъэпшэн сымылъэкІэу, Къыси Іорэм сыблэмык Іэу Сигуахь бгъэхэлъ... СшІэрэм гухахьо хэзгьуатэу, Икъук Іэ зыкъыщызгъотэу ШІукІэ сыгу илъ. Зыщысыухьан сымлъэк Іэу Сыгу иль зэпытырэм блэк э Уз фэд, слъы хэлъ. Сызлъимыгъакloy, къыслъыкloy, Сыдимыгъэхэу, симгъак loy... Джарэу къыспыль. Сыгубжмэ, сыгу къыгъэушъэбэу, Сыгу шІумэ, нахь къыгъэфабэу Гъатхэр итеплъ! Ситхэн хьаулые мыхъунэу, ЦІыфмэ федэ афэхъунэу

СиІ сэ гухэлъ. Гъусэк Іэ сыкъыхихыгъэу, Си ахьк і эсу хэсхыгь эу

Тхэным сыпылъ.

ЦІыфы ухъуныр сыд зэлъытыгъэр?

«Умники и умницы» зыфиюрэ телекъэтыныр зезыщэрэм зичэзыу къэтыным ехъуліэу егупшысэнхэу зымафэ упчІэ къыгъэуцугъ: «Сыда зэлъытыгъэр ЦІыфы ухъуныр?» Ащ иджэуап мы сиусэ.

ЦІыфым ежь-ежьырэу ЦІыфы зешІыжьа?

Ухэсыгъахэу къэхъуа къехъул Іэщтыр Сыдэу сишІыгъэкІи зи къимыкІыщтэу, Ыгу риубытагьэ льэпкь нэмысышьу-

Ифэмэ-бжьымэ зыгорэм къытехьэ-

Ащ фэдэ е иныбжьыкъу мэхъуа, хьауми

Штэгъуаеу и Іэк Іэ ишэн унае? Щы Іэба адэ насып

Ощ фэдэмэ ялыягъэу къыпфигъэ-

Узэмыжэгъахэхэри къыбдигъэхъоу — НэмыкІмэ ипкІыхьэпІэ ІэшІоу ащы-

ЩыІ, къэхъу бэрэ ащ фэдэ насы-

Ехъуапсэзэ, зызыухыжьрэ хьагъу-

Къызыдэхъурэм шэны хъугъэ къыдэ-

Къызыдэмыхъурэм — хищахьыжьы-ΓЪЭV...

Къаю о ошіэмэ ар зэльытыгьэр. Зигугъу тшІыгъэ ІэубытыпІэ пэпчъ

цыфым ишынкіэ Зыдебгъэштэн закІ, сишюшікіэ:

Зыдэпш Іэжьын фай Іоф, ар пыупк Іыгь! Ау уинасып къыхьмэ, нахьыш/ужьых. Ар юф ухыгь.

Аюрэр пшіэзэ, шэн-бзыпхъэ пфэхъун-

Зыдэмыш Іэжьэу афэдэ ухъунри — Ащ и Іэш Іагъэк Іэ уенэгуещтми Хъун ылъэкІына уздэмылэжьэжьыгъэу, Ор-орэу юф гори зыдэмыш эжьыгьэү?! Къыхьыни бэ уинасып ылъэк Іыщт, КЪЫМЫХЬЫХЭНИ...

Лотерей билетыр къызфалъфи щы І, къызэмытахи...

Узык Іырыплъ горэу бгъэлъап Іэрэм Уатырихьэу ишэнмэ хъун ылъэк ыщт Игьогу ащ къыкІэпшІыкІыжьэу... Ау, сэ сишІошІкІэ, ахэм анахь шъхьа Іэр -

Узэмыджэнджэшыщтэу хьакъыр — Іоф зыдэпшІэжь зэпытын орэу

Уи Іэщтыр хьалэлэу о зэбгъэгъотырэр арэу!

Узфаер бгъэшІорэ гугъэм чанэу уфак loy!

КІодыныр угу, шъхьахынагъэр къызтемыгъак loy,

Уинамыс Іэпэдэлэл пшІэу зямыгъэушъхьак ly!

ЗыдэпшІэжьын фай юф! Насыпми мэхьанэ иІ, гъэнэфагъэ! Зыгорэм ифэмэ-бжымэ къыптырихьанри -

Іахь мыгощ. Ахэм ащыщ. Зэ-кІы-гъу-хэмэ — къэгъэгъэ Іэрам! ЦІыфым ишІынкІэ хъунэп ащыщ зи

Узхэ**І**эзыхьажьын дунаеп мы тидунае

Зэрэзэгъэфэгъэ дэдэм дунаир Хэпхыни хэплъхьани зи имы ахэу; Хэпхымэ, щык Іэнышъ, Іубыщэ хъущтэу, Хаплъхьэмэ, къехъунышъ, къетэкъо-

хыщтэу ТІумкІи изэрэщыт зэщыкъопэнэу... Щэч къыригъахьэрэп гум мы Тхьэ

ІофкІэ: Дунаим ишІыни изэрэщыти; Итеплъи, и Іуплъи, гурхъоу зы Іыгъи, ЦІыфым мэхьан купкІэу Къыфигъэнэфагъэу Тхьэм чІым щи-

Іыгъи. Емыгооныр дунай зэгьэфагьэм, Хэмытхъухьаныр а зэпэщэчыгьэм, Къыгуры Юныр зэрэмышъхьарыт І/пшыр. ИшІоигьоныгьэщтыми гьунэ зэриІэр. Ежь нахь лъэш ренэу, ренэу зэрэ-

щыІэр Тхьэ закъор арэу ар зэрэщытыр -Ищы Іэныгъэ ежьри зы Іэ илъыр... Ягупшысэн джащ ренэу ипшъэрылъ. ЗэригъэцакІэрэм ар елъытыгъэр ЗэрэщызекІорэм ЧІым ипщынэн, иІо-

Ыгьотыжьыщтэу къыпэт, къыфыщыль. Лыягъэ епхынэу чІым, уегоонэу, Атомнэ бомбыр ыбгъэгу шыбгъэонэу. Изэгьэфагьэ ащ зэщыбгьэкьонэу, Дунаир уишъхьэпэягъэк Іэ зепфэнэу Ащ фэдэ фитныгъэ, цІыфыр, о уиІэп! Хэу фагьэуцугьэ гьунапкьэмэ адэтэу, ФашІыгьэ шапхьэмэ арытэу, Икълъык Іотэн-къэо-изэк Іэк І ежь Ильэс мин пчъагъэм фимышіэу кіэ-

Зезыхьэрэр зипшъэрылъ зыпкъы итэу Фэмыхъу мыгъуаек Іэ къыдэбгъэунэу, к

Лажьэ зимы Іэмэ къак Іэбгъэонэу,

ГъэшІэрэ къушъхьэхэр зэщыбгъэу-

нэу Къытельэдагьэу лъы нэм, уяпыджынэу...

Хэт къыуитыгъ Іизын, хэт фит уишІыгъ? Уащыщэу ащ ори, уафэдэкъабзэу, ДахэкІэ ульаІоу, шІукІэ уубзэу, Лыегъэ фэгъэкІотэныгъэ уимыІэу, УиІэр — пшъэрылъ-пшъэдэкІыжьэу, Ашюкі эу ащ акъыл уиі эшъ, Иубыт шъхьэм пытэу джар: Тхьэм ори укъыгъэшІыгъ!!!

Заом иІэп бзылъфыгъэ напэ!

А зы род дэдэм итхэми мы гущы-Іитіур -

«Бзылъфыгъэр», «Заор» — Урыс къэlуакІэкІэ, Зэрэзэк Іуал Іэхэрэ ахэр щы Іэп УрысыбзэкІи, тиадыгабзэкІи:

Зым щы Іэныгъэм илъыгъэк Іотэн епхыгъ.

Адрэр иукІын, игъэкІодын фэгъэхьыгъ. Гушюгьо нэгу зыр, гьэтхэпэ нап, Адрэр жъалымэу Іуплъадж, гугъап. Зым сабый Іэщыфэу фабэ ыІэгу, Адрэр аджалы зехь, насып улъэгу. Апэрэр гохьыгъэкІэ, шІукІэ гум икІрэп.

Адрэм тхьамк агъо щэхъу зи къыпыкІрэп.

Зыр — ны, шыпхъу, къэщэн ыкІи шъхьэгъус.

DV==V==V==V==V==

5

Шъхьафитныгъэр инасып Къыхьыгъэп

Сикіасэу сигъэзетеджэхэр, непэ къэбарэу къышъуфэсіуатэ сшіоигъор Бэгъушъэ Тіахьирэ ыкъоу Бэданэ иліыхъужъныгъ. Къэбарыр сэ къысфэзыіотэжьыгъэр Бэданэ ыкъо нахьыжъэу Тымыз.

ТІахьирэ иунагъо Бэданэ япліэнэрэ сабыеу къихъогъагъ. Зэошхор къызежьэм, ащыныбжь илъэс 31-м итыгъ. Хъулъфыгъэ кіочіэшхуагъ. Хэбзэ (колхоз) Іофи, иунэгъо Іофи псэемыблэжьэу зэдигъэцакіэщтыгъэх. Ишъхьэгъусэу Сибэт Іэшъынэ Якъубэ ыпхъугъ. Къуищырэ зы пхъурэ ахэм зэдагъотыгъ.

Заом апэ ащагъэмэ Бэданэ ащыщ хъугъэ. Къыгъэзэжыыгъэп. ЗэкІодым, илъэс 33-рэ ыныбжьыгъ. Идзэ къулыкъу пшъэрылъхэр бэрэ зэрихьанэу хъугъэп. Украинэм ит къалэу Николаев окружением щифэгъэ зэолІмэ инасыпынчъагъэкІэ Бэданэ ахэфэгъагъ. Апэдэдэ чІыпІэ гъэнэфагьэ советскэ гьэрмэ къарагъэшІыхьагъ — метрих зилъэгэгъэ гъучіыч пэнэпціэсэраеу концлагерь зыфарагьэшІыжьыгь. Мафэ къэс гъэр нэбгырэ 40 концлагерым дащыти, нэбгырэ пэпчъ тегощэгъэ Іахь зырыз арагъэтІыщтыгъэ. Ащ пэмычыжьэу щыпсэурэ цІыфхэм, Николаев дэсхэм, гьомылэпхъэ тlэкlухэр гъэрэу loф зышІэрэмэ къафахьыщтыгьэ, ІэпыІэгьу къафэхьущтыгьэх. Ащ фэшъхьафэу пэнэпцІэсэраим (концлагерым) гъэрмэ ашхынэу нэмыц хъункІакІомэ къафыдатакъощтыгьэх картошкэ е гыныплъ шъуампІэхэр.

Концлагерым цІыф лъэпкъ зэфэшъхьафыбэ зэдыдэфэгьагь, ахэр зэфэсакъыжьыщтыгъэх, зэдеlэжьыщтыгьэх. Зы мафэ горэм Бэданэ янэ къылъфыгъэ ышнахыжъэу ЗекІошыу ышъхьэ концлагерыпчъэм дипІытІи, пищытІыкІыгъ. Бэданэ урыс кlалэ горэм елъэlуи ыш ихьадэ тыгъугъэкІэ концлагерым къызыддыригъэхыжьыгъ. Нэмыц конвоир къаплъэмэ, псаоу къыдэкІы къышІошІынэу нэбгыритІум хьадэр азыфагу къыдагъэуцуи къыдатыгъукІыжьыгъ. ЗекІошыу ичІыІахь урыс кІалэмрэ Бэданэрэ къатІыгъ, джарэуштэу Бэданэ гу тыришІыхьи, янэ къылъфыгъэм ихьадэ чІым ригъэкІужьыгъ. Ар нэмыцмэ къашІагъэмэ, Бэдани урыс кІалэри аукІыщтгъагъэх. Ащ къегъэлъагъо тІури зэрэцІыф гушхуагъэхэр. А мафэм щегъэжьагьэу урыс кlалэмрэ ежьыр-

рэ яшъэфи, янафи зэхэлъы хъугъэ, ягукlаехэр зэраlуатэу, ныбджэгъуныгъэ-хьалэлныгъэшхо зэдызэрахьэу рагъэжьагъ. Сыд яхьылъэми, концлагерым къыдэзэрэщыжьынхэу рахъухьагъ. Пкъыгъоу ищыкlэгъэщтхэри агъэхьазырыгъэх. Ар зигукъэкlыгъэр урыс кlалэр арыти, пхъэдзым хамыгъэлажьэу зэкlэмэ апэ ратlупщэхынэу зэлаштагъ.

ГъучІыч панэм еусэигъэ пхъэмбгъужъым ышъхьагъ Бэданэ дэкІоенышъ, тетІысхьанэу зигьэхьазырыгь. Хьажъбыжъ зэпышІагъэмэ ацыпэ пытэу зы ІэмкІэ ыІыгъ. Зэрэлагерэу жьы къащэрэп — Іофтхьэбзэ шІагьом гугьэшхо фыряІ. Прожекторыр къэкІосагь такъикъитфэ шІункІыщт. Бэданэ бзыоу пхъэмбгъужъым ышъхьагъ дэбыбэягъ. Нэгъэупіэпіэгъум кіэпсэ шъхьафит цыпэр гъучІыч пэнэ чэум иадрабгъу шъхьапыридзыгъ, къызэбэнэкІи урыс кІалэр кІапсэм ритІупщэхыгъ. Такъикъитф дэдэ имыкъурэ уахътэм гъэр нэбгырий гъучІ панэм къызэпыридзыгъ — шъхьафитныгъэр

шІухьафтынышхоу афишІыгъ. Прожекторыр къыхэмынэжьызэ, сторожевой будкэм ит къэрэгъулым гъэрмэ ашІэрэм гу къылъитагъ. Автоматыр шІохэлъагъэу къызэрякІуалІэрэр Бэданэ къышlагъ. «Шъуlукl!», ыІуи, гъучІыч пэнэ чэум къызэпыридзыгъэмэ Бэданэ къяджагь. «Сторожыр къэкlo, епкlэх», — ыlуи шъхьафит хъугъэ гъэры горэ Бэданэ къеджи шъхьаем, ащ кlапсэр ІэкІэзыгъ, ежьыри лагерь кloцlым дэфэжьыгъахэу прожекторыр къыхэнэжьыгь. Шъхьафитныгьэу Бэгъушъэ Бэданэ зыкіэхъопсыщтыгьэр Тхьэм къырипэсыгьэп.

Советскэ гъэрэу концлагерым дэсхэм къин алъэгъущтыгъэ. Узым, цІэм ахэр ригьэзыгьагьэх. Дунаим щыхъурэ къэбарми пэlэпчъагъэх. Нэмыцмэ аштэгъэ чІыпІэхэр шъхьафит ашІыжьыхэзэ Советскэ Армием идзэкІолІхэр Украинэм пэблагъэ зэхъухэм, нэмыц джаурмэ концлагерым дэс гъэрми яlыгъыкlэ зэхъокlыныгьэ фашІыгь. Мафэ къэс чэум къыlухьэхэти, къаджэу «...врачхэр, агрономхэр, инженерхэр, юристхэр, нэмыкІхэри къахэрэкlых», — alov рагъэжьагъ. Купэу къахэкІырэр дащыщтыгъэ, Іоф арагъэшІэщтэу, яшІэныгъэхэр агъэфедэщтэу гуцафэ зышІыхэрэр гъэрмэ ахэтыгъэх. Ау дащыхэрэм къызэрамыгьэзэжьырэм пае щынэхэу къахэмыкІыхэрэри ахэтыгъэх. Мафэм гьоур концлагерым къыдэхьагъ, «ГъукІэхэр къахэрэкlых», — ыlуи къэджагъ. Бэданэ ятэжъ гъукІагъэ, ежь

Бэдани а Іофым хэшІыкІ фыриІагъ. ЦІыфыр ренэу ямышІыкІэ шІагъо горэм лъэхъу. «Е улІэн, е улІын» адыгэ гущы-Іэжъым зэриІоу, джыри зэ инасып ыушэтынэу ар къахэкІыгъ. ГъукІзу концлагерым дащырэмэ ахэхьагъ. Ыпэрэ мафэхэм афэдэу а купми ныбжьи цІыф теплъэжьыгъэп. Бэ темышІзу Советскэ Армием къыгъэзэжьыгъ. Концлагерым гъэрзу къыдэнэгъагъэхэр шъхьафит хъугъэх.

Бэгъушъэ Бэданэ пылъ къэбарыр Бэданэ ыкъо нахьыжъ Тымызэ къыфэзыlотэжьыгъэр концлагерым ащ дыдэсыгъэхэр ары. Бэгъушъэ Бэданэ ихэку ишъхьафитныгъэ ыпсэфигъэтlылъыгъ. Ишъхьэгъусур Сибэт сабый ибэхэр къыфэнагъэх, зэшъхьэгъуситlумэ ягукlэгъу хьадрыхэ унэм зыдахьыжьыгъ.

Бэгъушъэ Тымызэ ыныбжь илъэсэу тызыхэтым игъэтхэпэ мазэ и 6-м илъэс 80 хъугъэ. Шюу щыІэр зэкІэ къыдэхъунэу ащ тыфэлъаІо. Зыныбжь хэкІотэгъэ лІыр хэщэтыкІышъ, ятэ икъэбар кІэух къыфешІы: «ТэцІыкІуфэ зятэ ыІапэ зыІыгъ сабыймэ тяхъопсагъ, зыкъызытэІэтым, гъэсэпэтхыдэ зятэ къыфеджэрэм техъопсагъ, тыныбжь хэкІотагъ, джы зятэ зыІыгъыжьи зыгъэтІылъыжьыгъэу, икъэхалъэ дыуахь къыщызыюрэм техъуапсэ»...

ЕМЫЖ Муслъимэт. КІэлэегъэджэ Іофшіэным иветеран.

Тарихъым щыщ пычыгъу

(КъызыкІэлъыкІорэр бэдзэогъум и 11-м къыдэкІыгъэ номерым ит).

Тэ тиэрэ къыхиубэтэрэ апэрэ ліэшіэгъухэм агузэгухэм адэжь Пшызэ шъолъыр аланхэр, Иран къикІыгъэ лъэпкъхэр, къехьэх. Ахэм къызэрагъэгумэкІхэрэм къыхэкІыкІэ, фатейхэр Пшызэ къызэпырэкІых. Ахэм нэмыкІ сармат-мыотІ лъэпкъхэри ягъусэгъэнхэкІи мэхъу. Арын фае Къырым къыщагъотыгъэ сармат ыкІи боспор тамыгьэхэр адыгэ тамыгъэхэм афэдэнхэр къызыхэкІыгъэхэр. А уахътэм Азие ЦІыкІум къикІыгъэ цІыфэу хьатыбзэ зыІулъхэри Пшызз къызэпырыкІыгъэх.

Тиэрэ иятІонэрэ лІэшІэгъум Пшызэ шъолъырым зэо-банэхэр шэкlох. Ахэм алкъ къикlыкІэ сиракхэмрэ мыотІхэм ащыщхэмрэ Пшызэ къикІыгъэхэкІэ енэгуягьо. ЯтІонэрэ лІэшІэгьум зекІогьэ хъугьэ-шІагьэхэм яфэмэ-бжьымэ Мэртэ ныбэ дэсыгъэхэм, анахьэу Аскъэлае иІэгъо-блэгъу исыгъэхэм, къатырихьагь. Сэрэежъ Іуашъхьэм апэрэ ліэшіэгьум ыгузэгум тефэрэ къатэу къыхэдгъэщыгъэр къэбзэ-лъабз. ЗэрэхъурэмкІэ, а уахътэм Арапкъуаджэ цІыфхэр щыпсэугъэхэп. Илъэси 150-рэ горэ тешІагъэу мыщ цІыфмэ къагъэзэжьы. А уахътэм Аскъэлае щыпсэурэмэ Пшызэ къикІыжьыгъэхэри къахэхьэх, ахэм ащыщыгъэн фае

къэсхэр (каскэхэр). Ахэм ащыщ дзэпащэу щытыгъэнкІэ енэгуягьо Аскъэлае лъапсэ фэзышІыгъэ Аскъал Къэс. ЦІэу Аскъалэр (Аскалаф, Аск(а?)лас) античнэ лъэхъаным Азие ЦІыкІуми, хы ШІуцІэм итемыр-къокІыпІэ лъэныкъоми ащагъэфедэ. (Аск(а)лас Гераклидэ ыкъу. (Аскалаф — ижъырэ урымыбзэмкІэ «тыгъурыгъу», аскалос — мыжьо (чІыгу), Аскалоп — Сирием ит къалэм ыці). Арышъ, тиэрэ ия II-рэ ліэшіэгъум Аскъэлае джыри зэ къэкіэжьы, а къэкіэжь зыкъэ-Іэтыр Аскъал Къэс ыцІэ епхыгъэу макіоу піон плъэкіыщт.

Пшызэ кІыб 370-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу хъугъэшІэгъэ тхьамыкІагъохэр къыщэхъух. Ащ щыпсэухэрэм гуннхэр къатебанэх. Ау гъэшІэгьоныр гуннхэм Пшызэ кІыб нахьи Азов Іушъу, Тамань лъэныкъор ары анахьэу шъобж зэрахыгъэхэр. Пшызэ кІыб щыІэ пытэпІэ-тхьэльэІупІэхэр къызэтенагъэх. Мы лъэхъаным Мэртэ псыхъо ищыІэкІэ-псэукІагъэр Сэрэежъ Іуашъхьэм, къутырэу Краснэм дэжь щыт Тыгъу Ivашъхьэм ыкІи Тэvехьэблэ пытэпІэжъым къагъэлъагъо.

Хазар лъэхъанэкlэ зэджэхэрэ уахътэм Пшызэ кlыб рэхьатныгъэ нахь илъы мэхъу. Ау хазархэми гупсэфыгъошхо адыгэ шъолъырым ралъхьан алъэкlырэп. Аланхэр, болгар-

хэр, нахь кlасэу печенегхэр къатебэнэ зэпытыщтыгъэх. Ар тІэкІу зызэпыугъэр Касогием Инал Нэф пащэ зыфашІыр ары. Хэгьэгур бырсыр зыхэхьагьэр Инал Нэф зэлІэр ары. Ащ ыуж ыкъохэм Касогиемрэ Зихиемрэ зэфагощэу аублагъ, заохэри къежьагъэх. А уахътэр ары -мехйымышэйхэмрэ чэчэнайхэм рэ янахьыбэр Пшызэ икІыжьыхи Бзыбэ зыlутlысхьагъэхэр. Я Х-рэ лІэшІэгъум адыгэ лъэпкъхэу Пшызэ кІыб ыкІи хы ШІуцІэ Іушъом Іусхэр зэкъоуцохэу рагъажьэ. Адыгэ фольклорым зэрэхэтымкІэ, а уахътэм пщэу ыкІи дзэм ипащэу Адыгэ шъолъырым икъохьэпІэ лъэныкъо и агъэр абадзин лъэпкъым щыщэу Алыдж Къандж...

Чэчэнай дружинэхэр абадзинидзэу Къанджыр зипащэм хэтхэу зэуагъэхэу плъытэмэ, чэчэнаехэм япащэу Къэс илъэпкъэгъухэр Мартэ зэрэlусыгъэхэр ыгу къэкlыжьэу Арапкъуаджэ зыдэщытыр псэупlэу къыхихыгъэу плъытэн плъэкlыщт...

Черкесиер зэхэзыугъоенэу пылъыгъэ бэслъэнэипщэу Елджэрыкъо Къанэкъоу я XV-рэ ліэшіэгъум пщы шъхьаіэу хадзыгьагьэм зэхищэщтыгьэх абадзинхэри, хъымыщэйхэри, чэчэнайхэри, нэмыкІ къушъхьэчІэс лъэпкъхэри. Дагъыстаныпщым зытекІом, ыкъохэр пщы шъхьа-Іэу аригъэштагъэх. Ар къырым татархэми, къалмыкъхэми атекІоуи бэрэ къыхэкІыгъ. Ащ фэдэ зао горэм хэлэжьэгъэн ылъэкІыщт бжъэдыгъу дружинэу чэчэнэе оркъзу Чэсэбыир зипащэр. Ащ тетэу Чэсэбыим Аскъэлае Мэртэ Іушъо ІуигъэтІысхьагъэмэ, тешІагъэр

зэрэбэм къыхэкlэу икъэхалъэ зыдэщыlэр цlыфхэм къамышlэжьын алъэкlыщт. Гущыlэм пае, Инал Нэф икъэхалъэ Абхъазым зэрэщыlэр таурыхъхэм ахэт. Ау Чэсэбыим икъэхалъэ зыдэщыlэм ехьылlагъэу таурыхъи щыlэп, бэ зыгъэшlагъэхэми къашlэжьырэп. Ащ укъыпкъырыкlызэ къэпlон плъэкlыщт Чэсэбый Аскъалэ къуаджэр Мэртэ Іушъо ащ ыпэу Іуишlыхьагъэу.

ЕтІани зы гупшысэ шъхьэм къехьэ. Аскъал косог лъэпкъым щыщэу 968-рэ илъэсым Аскъал зыштагъэхэм ащыщыгъэмэ, а къалэм ыцІэкІэ ежь нэужым еджэгьэнхи ылъэкlыщт. Аскъал къалэм иштэн хэлэжьагъэр Къэсмэ ащыщэу щытыгъэмэ, Аскъэлае Ліыхъукіэхьаблэ пэмычыжьэу Іошъхьэ заулэ иІэн фэягъэ. Ау тэ тлъэгъухэрэр гурыт лІэшІэгъухэм къахиубытэрэ Іуашъхьэхэу Мартэ исэмэгубгъу Іутхэр ыкІи Іошъхьэгъонэ закъор арых. Ахэр зэкІэ гурыт лІэшІэгъу кІасэм къыхеубытэх, ау бжъэдыгъухэр Бзыбэ къикІыжьынхэм ыпэу ахэр ашІыгъэх.

Іошьхьэ инхэр Мартэ иджабгьу нэпкъыкІэ гъэзагъэх. Ахэм анахь къахэщы Къэрэгъулэ Іуашъхьэмрэ Хъынджыу Іуашъхьэмрэ. Апэрэр Сэрэежъ Іуашъхьэм нахь пэблагъ. Аскъал

иІошъхьэнэу анахь узэнэгуерэр Къэрэгъулэ Іуашъхьэр ары.

Ситхыгъэ икlэухым къасlомэ сшlоигъу Аскъэлае къырыкlуагъэр бгъэунэфын хъумэ уакъыпкъырыкlынэу охътэ гъэнэфэгъиплі зэрэщыlэр. Апэрэр — тиэрэ ыпэу я V-рэ лlэшlэгъум икъихьагъур. А лъэхъаным хъатхэр къушъхьэхэм къахэкlыжьхи, Арапкъуаджэ дэтlысхьэгъагъэх.

Ятіонэрэ уахьтэр тиэрэ кыриубытэрэ я ІІ-рэ ліэшіэгъум икіэухыр ары. А уахьтэм аскъэлэе общинэм ипащэхэр зэблахъух. (Керкетхэмрэ каскэхэмрэ фатейхэм ачіыпіэ ихьагъэх).

Ящэнэрэ уахътэр — 968 — 970-рэ илъэсхэм Хэзар къэралыгъом зытекlуагъэхэр.

ЯплІэнэрэ уахътэр — 1495-рэ илъэсэу Елджэрыкъо Къаныкъор черкесыдзэхэр Саркалрэ Аскалрэ аштэнхэу зищэгъагъэхэм къыщегъэжьагъэу.

Материал угьоигьэу, зэгьэшагьэу щыгэхэм уакъыпкъырыкнымэ, ятгонэрэ уахътэу, тиэрэ къыриубытэрэ ятгонэрэ ліэшэгьум иктэхым къыщегьэжьагьэу къуаджэм ыныбжь ильэс 1800-рэ хъоу плъытэ хъущт.

ЛЭУПЭКІЭ Нурбый. Гуманитар ушэтынхэм апыль Адыгэ республикэ институтым иотдел ипащ, тарихь шіэныгьэхэмкіэ кандидат.

Бэрэ тызэжэгъэ тхылъ

рэхьатыгъэ чылэр.

мустеlшеlл еq-XX в есты NN

икі эуххэм адэжь тищы і акіэ

зэхъокІыныгъэу фэхъугъэхэм

гумэкІыгъуаби, узгъэгушІони

къыздахьыгъ. Ащ узгъэразэу

къыхэфагъэхэм зэу ащыщ лъэп-

къым къырыкІуагьэр шъыпкъэм

тетэу зэгъэшІэгъэным, къэт-

кыжьыгъэным иамалхэр щыІэ

зэрэхъугъэхэр. Ащ фэlорышlэ

непэ сыкъызтегущыІэмэ сшІо-

игьо тхыльэу зэльашІэрэ сурэ-

тышІэу, тхылъ пчъагъэ зыт-

хыгьэу, Гъобэкъуае щыщэу Къат

Теуцожь ироманыкізу «Год жес-

токий, 18-й» цІэу зыфишІыгьэр.

лэхъо Абу мырэущтэу етхы:

«Лъэхъанэ пэпчъ ежь игушlyа-

гъуи игумэкІи иІ. Хэтрэ лъэпкъи

ар пэкlэкlы уахътэу къызхи-

убытагъэм дыхэтэу. Лъэпкъым

кІэхэкІыгъэр, зэхишІагъэр илъ-

фыгъэ анахь ІушхэмкІэ къэ-

нафэ: гушІуагъом — орэд чэ-

фыр, тхьамык агъом — гъыб-

зэ гухэкІыр, тхыгъэ игъэкІо-

тыгьэхэр афызэхалъхьэ. Хъурэ-

Шэныгъэлэжьышхоу Шъхьэ-

МЭХЪОШ Руслъан шІэрэ пстэури ащ агу щызэрагъафэ, щахьаджы, щаутхындзы, уахътэм изытети, хъугъэшІагьэр зыфэдагьэри, цІыфхэр ащ зэрафыщытыгьэри къэкlощт

мехжуеІл тшеІнша мехньахеал

яжэбзэ чанкіэ алъагъэіэсы».

гуаоу уагъэ шыблэр...»

Революцииту тыззэ аш эм,

«...Фыжьи плъыжьи зытэмышюм,

Ащ фэд Къат Теуцожь ироманэу «Илъэс жъалымэу, 18-р» зыфиlорэр. Къатым къыдэхъугъэр макІэп, сурэтышІ ІэпэІасэр тхэкІо шІагьо хъугьэ. Инэплъэгъу къыубытырэри, зэхэшІыкІэу иІэри, игулъыти уакъыпкъырыкІымэ, теубытагьэ хэлъэу къэпІон плъэкІыщт Теуцожь уицыхьэ зытельын тхакІо зэрэхъугъэр. Илъэс пчъагъэм гукІэ къырихьакІыгъэ упчІэр зэрэзэшІуихыгъэм ишыхьатэу, мэлылъфэгъум и 19-м, 1918-рэ илъэсым Гъобэкъуае щыхъугъэ тхьамыкІэгьошхом фэгьэхьыгьэ гупшысэ куу зыхэлъ тарихъ роман Къатым тапашъхьэ къырилъхьагьэр. Теуцожь ліыгьэкіэ фэплъэгъу хъущт мы хъугъэшІагъэм зызэрэфигъэзагъэр, сыда піомэ лъэхъан зэфэшъхьафхэм ащ еплъыкІзу фыря-Іагьэри зэфэшъхьафыгьэ. Ежь авторым джэнджэш угу къыримыгъахьэу итхыгъэ занкlэу къыщею гъобэкъуаемэ тхьамык агъор къафэзыхыыгъэхэр Дзэ Плъыжьым, революциешхом ахэтыгъэхэр арэу зэрэщытхэр. ЩысэшІухэмкІэ а зэ-

кІэри къегъэшъыпкъэжьы. Тарихъ романыр къэралыгъом ис ціыфхэр зэрэзэрэукіыжьыхэрэм фэгъэхьыгъ. Зыр зым бзэгу ыхьымэ, зыр зым ыщэу, ытэу, ятэ ыкъо ыукІыжьэу, зэшхэр зэпэшlуекlожьхэу зыщытыгъэ лъэхъан Къатым инэплъэгъу зыфигъэзагъэр. Адыгэхэр, анахьэу Гъобэкъуае ыкІи Кощхьаблэ, ащ хэныгъэхэп.

Мы тхылъым бэшlагъэу тежэщтыгъэ. «Хэт илІыгъэ къыхьына, хэт иІушыгъэ нэсына, хэта авторэу а хъугъэ-шlагъэм ылъапсэ къэзытІыхьащтыр, шъыпкъэр къыІон ылъэкІыщта е къырамыгъэющта?» тюу къыхэкІыгъ. ЗэкІэри зэпищэчи, тарихъ роман дэгъу тилъэпкъ литературэ къыхилъхьагъ Къатым. Занкізу къэтіон: тхылъыр щыкІэгьэнчьэп. Ау тицыхьэ тель хэгъэхъуагъэхэри иІэу джыри мы тхылъ шІагьор мызэу, мытю къызэрэтырадзэжьыщтым. Шапхъэмэ адиштэу хэгъэхъогъэ тіэкіу-шъокіухэр иіэх, ау ащ романыр зыкІи къыгъэпыутырэп, нахь къегъэдахэ.

Романыр къызтегущы Іэрэр vахътэмкІэ зы илъэс, пІопэн хъумэ, мэзэ заул — 1918-рэ илъэсым адыгэ къуаджэхэм адэхъухьагъэр, анахьэу Гъобэкъуаерэ ащ къегъэтІысэкІыгьэ псэупІэхэмрэ. Лажьи-хьакъи ямыІ эу нэбгырэ пчъагъэхэр ащызэтыраукІагьэх. Плъыжьхэри фыжьхэри къашъхьасыгъахэхэп гъобэкъое тхьамыкІэхэм. НэмыкІ чылэхэм адэсхэу аукІыгъэхэри бэ хъущтыгъэх.

Тхыгъэм нахь зыфэдгъэзэн. Апэу кІэзгъэтхъы сшІоигъор пчъагъэмкІэ мэкІэ дэдэу тхылъыр къызэрэдэкІыгъэр ары. Гъобэкъуаемэ афикъуми ары ныІэп, мыр зэкІэ адыгэ унагьомэ арылъын фэе тхылъ. Ежь Теуцожь исурэтхэмкІэ тхылъыр гъэкІэрэкІагъэ. ГущыІапэм ычыпы зэлъашырэ шыныгъэлэжьхэм къатхыгъэу къыдэхьагъэхэр дэгъу дэдэх, тхылъым уемыджэжьыми хъунэу къыбгурагьаю. ГъэшІэгьоны сфикъугь нартмэ яхьылІагьэу романым хэпхъагъэхэр екІу дэдэхэу, хэмыткІухьэхэу, хэгъэуцуагъэхэу зэрэгьэпсыгьэр. Къуекьо Налбый итхылъэу «ЩымыІэжьхэм ясэнабжъ» («Вино мертвых») угу къегъэкіы.

Революцием ыпэкІэ адыгэхэм ящыІэкІагьэр, Гъобэкъуаерэ къыпэlус станицэу Рязанскэмрэ зэфыщытыкІзу зэфыряІагъэхэр, зэрэгъэныбджэгъухэу зэрэщытыгъэхэр гъэшІэгъоных. Узэгупшысэни хэт. ЗэутэкІыныгъэзэпэуцужьныгъэ шІыкІэу азыфагу къитаджэщтыгьэмэ урагьэгуцафэ бэ шІэн, макІэ шІэн ахэм акъогъу зыгорэ нахь инэу къызэрэкъокІыщтым.

1918-рэ илъэсым игъэтхэпэ мазэ хъугъэмрэ Корниловым идзэ къехъулІэгъэ тхьамыкІагьомрэ скіышьоц къагьэтэджэу сяджагъ. Анахьэу гъобэкъуаемэ яліакіэ гум фэмыщэчыжьыным Іофыр нигьэсэу къытхыгъ Къатым. ЗэрэсурэтышІыр ыгъэгъощагъэп, плъэгъурэм фэдэу зэкІэ къетхы. Ау адыгабзэкІэ тхылъыр зэрэмытхыгъэр дэеу хъугъэ. Шъыпкъэ, урысыбзэкІэ къызэрэдэкІыгьэм тхылъым еджэщтхэр нахьыбэ ышІыщтых. Ау тара нахь тэрэзыр, сыдми еджэнхэшъ, агъэтІылъыжьыныр ара, хьауми хьазабыр зыпэкІэкІыгъэхэм къатекІыгьэхэр ежь яныдэлъфыбзэкІэ тхылъым цыхьэ фашІэу еджэнхэр ара? Къатым урысыбзэр дэгъоу егъэфедэ, ау тхылъеджэхэм, анахьэу нэжъ-Іужъхэм, къагуры Іощта? Ежь авторым ыющтыр сшіэрэп, ау

сэ ар щыкІэгьэшхоу фэсэльэгьу. Бзэм ылъэныкъокІэ зыбгъазэмэ, адыгацІэхэр (Маджарко, Плишимуко), урыс къэlуакlэр зэригъэфедэрэри («знають», «понимаишь»), гущыІэжъхэу зэридзэкІыгъэхэри ямэхьанэ дэгъу дэдэу къегъанэх, фэгъэдэн-егъэпшэн гъэшІэгъонхэр ешІых, иурысыбзи дэгъоу рэлажьэ.

Зэгьо дэдэрэ зэдэгущыІэгьур (диалогыр ары) икъу фэдизэу зэпимыщэу къыхэкІы, ау ащ тхылъыр къыгъэдэирэп. ЛъэкъуацІзу Ізшъынэм (Ашъынэм) къэlуакlэу, тхыкlэу къыфигьотыгъэм тхылъеджэхэм дырагъаштэрэп. Ари шІэныгъэлэжьхэм ыкІи ежь Къатым афэтэгъэзэжьы.

Мы романыр адыгэ литературэмкІэ лъэбэкъу шІагъу. Урыс классическэ литературэм ишапхъэхэр ыгъэфедэхэзэ тхылъ дэгъу ытхыгъ синыбджэгъоу Теуцожь. Ыгъэфедэгъэ литературэмкІи къэошІэ Іофэу ышІагъэри, зыдишІэжьыгъэри: Ростови, Налщыки, Краснодари ащылъыхъуагъ, Іоф ащишІагъ, къыгъотыгъэри зэрэбэр тхылъым къеушыхьаты. АдыгабзэкІэ тхыгьэ гущы эхэм ямэхьанэ къызэрэзэхифырэми уасэ ащ фыуегьэшІы, урыс е нэмыкІ лъэпкъхэу еджэштхэм ар ягопэщт. Романым герой шъхьа Іэхэри, герой гуадзэхэри сыдигъуи хэтых, шапхъэм тетэу. Ау Къатыр ащ нахь чыжьэу Іэбагьэ: мыщ герой шъхьа эр зы нэбгырэп, нэбгыритюп, герой шъхьаІэр — лъэпкъыр зэрэпсаоу ары, лъэпкъ шІэжьыр ары.

О си Тхьэ лъапі, шіэжьым тыщымыгъак !! Джащ фэдэ гупшысэхэр сыгу къыгъэкІыгъэх Къат Теуцожь ироманэу «Илъэс жъалымэу, 18-р» зыфиlорэм

СТІАШЪУ Майор. Гъобэкъуай.

Къиныбэ ылъэгъугъ

Сабыир къызыхъукІэ цІэу фаусыщтым адыгэхэр дэгъоу егупшысэщтыгъэх, цІыфхэм нахь агу рихьыщтыр, анахь цІэ дахэу альытэрэр рапэсыштыгь. ашкіэ арагьэтхыштыгь. Арэу щытми, тэтэжъ-нэнэжъхэм, ны-тыхэм цІэтедзэ са-

джары шІэныгъэу иІагъэр. - по предостивной льэу ыгьэцакІэщтыгь. ИцІыкІугъом къыщыублагъэу кІэлэ нэутхэ чаныр ІорышІагь, бригадэм ипашэ ыгъэразэштыгъ.

А лъэхъаным колхозым зы ІонэкІо машинэ закъу иІагъэр.

Колхоз мылъкур къагъэнэжьыным къоджэдэсхэр пылъыгъэх. Адрэ псэупіэхэм афэдэу, колхозым иІэгъэ техникэм анахь мэхьанэ зиІэ пкъыгъохэу ахэльхэр къыхахыхи, нэмыцхэм къагъотынхэ амыльэкіынэу агьэбыльыгьагьэх.

быим фаусэу ыкІи цІэ зэфэшъ- УрысылІ ащ Іоф езыгъашІэщтыхьафхэмкІэ еджэхэу къыхэкІыщтыгъ. Арэущтэу хъугъэ къуаджэу Псэйтыку къыщыхъугьэу дэсыгьэ Ацумыжь Ибрахьимэ: ЛІыжъыкъокІэ (ятэжъ ЛІыжъ ыцІагъ), ШыхьанчэрыекъокІэ (ятэ Шыхьанчэрый ыціагъ), Ацумыжъ цІыкІукІэ еджэщтыгъэх.

1899-рэ илъэсым Ацумыжъ Шыхьанчэрые иунагьо Ибрахьимэ къихъухьагъ. Ар унэгьо Іужъоу щытыгь.

1926-рэ илъэсым апэрэмэ ащыщэу артелэу «Псэйтыку» зыфиюрэм, 1930-рэ илъэсым колхозэу «Псэйтыку» зыфаусыжьыгьагьэм ахэхьагьэмэ Ибрахьимэ ащыщыгъ. Илъэс 31-рэ ыныбжьэу колхозник хъугъагъэ. Ликпунктым щызэригьэшІагьэу тхэкІэ-еджэкІэ тІэкІу ышІэщтыгь

гъэр, бэрэ къутэщтыгъ. Амал горэ щы ахэмэ, юнэкю машинэм хэкъутыкІыгъэ пкъыгъом колхозым икІыщ «щеІазэщтыгъэх», щагъэцэкІэжьыщтыгъ. ЗафэмыгъэцэкІэжькІэ, район гупчэу Тэхъутэмыкъуае кlохэти, ащ дэтыгъ МТС-р, ящыкІэгъэ пкъыгъор къахьыштыгъ. Ащ бэрэ агъакІощтыгъ ЛІыжъыкъо цІыкіур. Ашіэщтыгъ сыд фэдэу къинэу щытми зыфагъэкІуагъэр къызэригъэцэкІэщтыр.

Чаныгъ, ціыфышіугъ, амал иІэу гъогум цІыф къытыринэщтыгъэп. Кум ис зыхъукІэ, бэмэ ишІуагъэ аригъэкІыщтыгъ, бэ нэІуасэу иІагъэри.

Заом ыпэкІэ Ибрахьимэ унагьо ышlагь. Ишъхьэгъусэу Хъаджэтрэ ежьыррэ зы пшъэшъэжъыерэ шъэожъыищырэ зэдапІущтыгь: Марыет, Асхьад, Долэтчэрый. Зэо ужым къафэхъугъэх Айдэмыркъанрэ Аслъанрэ. Ибрахьимэ — шыкуаоу, Хъаджэт — пщэрыхьакІоу колхозым щылажьэщтыгъэх.

Зэо мэхъаджэр къежьи фронтыр къэблагъэ зэхъум, Ибрахьимэ лІы куп игъусэу колхоз былымхэр къушъхьэ лъэныкъом афынхэу ежьэгъагъэх. Ау пыим гьогухэр зэпигьэІыгьэхэу хъуи, лъыкІотэнхэ амылъэкІэу, былымхэр къуаджэм къафыжьыгъагъэх, аІыгъынхэу унагъохэм атырагощэгъагъэх. Ащ тетэу колхоз мылъкур къагъэнэжьыным къоджэдэсхэр пылъыгъэх. Адрэ псэупіэхэм афэдэу, колхозым иІэгъэ техникэм анахь мэхьанэ зиІэ пкъыгъохэу ахэлъхэр къыхахыхи, нэмыцхэм къагъотынхэ амылъэкІынэу агъэбылъыгъагъэх.

Заом иапэрэ ильэс Ибрахьимэ дзэм ащэгъагъэп, бронь къыратыгъагъ, колхозым цІыф кіуачіэхэр ищыкіэгъэ дэдэу щытыгъэти. Ау нэмыцхэр нахь къэблагъэхэ зэхъум, ежь илъэlу тетэу, зэуапІэм Іухьэгьагь. Къалэу Ростов дэжькІэ щыкІогъэ зэо хьылъэхэм ахэфэгъагъ. Фронтыр тыгъэкъокІыпІэмкІэ нахь лъыкІуатэщтыгъ, хэгъэгур чІыпІэ къин итыгъ. Пыир блэгъэ дэдэу Ленинград къекІолІэгъагъ, Москва пэблагъэу зэо хьылъэхэр щыкощтыгъэх,

Донбассрэ Ростов хэкумрэ пыир къяцохъулІэщтыгъ.

Рядовоеу Ацумыжъ Ибрахьимэ я 136-рэ шхончэо дивизием иполкхэм ащыщ горэм хэфэгъагъ. Ар зыхэтыгъэ батальоным щыщ дзэкІолІыбэ хэкІодэгъагъ, командирри комиссарри фэхыгъэх. Батальоныр охътэ гъэнэфагъэкІэ танк подразделением рапхыгъагъ.

Сыдэу хъугъэми, пыир къызэтырагъэуцон фаеу ыпшъэкІэ къикІыгъэ унашъо къалъыІэсыгъагъ. Танкистхэмрэ шхончаохэмрэ оборонэм зыфагъэхьазырыщтыгъ: чІытІырхэр, бомбэхэм, топыщэ къутафэхэм защаухъумэнэу зыгъэбылъыпІэхэр ашІыгъэх.

Ростов итемыр лъэныкъокІэ

топыщэр къытефи, тидзэкІолІхэм ятоп къызэхигьэтэкъуагь. Топыщэм риутыгъэ мэшэшхом Ибрахьимэ ридзагь, ятІэр къытетэкъожьыгъ, чІиухъумагъ. Нэмыцхэр зэкlафэхи, заор зызэпэум, тидзэкІолІхэм Ибрахьимэ мэшэ куум къырахыжьи, госпиталым ащагъ. Ипсауныгъэ зыпкъ зеуцожьым, зыхэтыгьэ частым ыгъэзэжьынэу фежьагь, ау ар зэбгыратІупщыжьыгъэти, нэмык подразделение хэфагь, чІыпІабэмэ ащызэуагь. УІагьэу телъхэм ипсауныгъэ къызэщагъакъоу зеублэм, дзэм къыхатхыкІыжьыгъ.

Къуаджэу къыздэкІожьыгъэри, зыщылажьэщтыгъэ колхозри нэмыцхэм зэрапхъогъагъэх, зэкІэ икІэрыкІэу егъэжьэжьыгъэн

1926-рэ илъэсым апэрэмэ ащыщэу артелэу «Псэйтыку» зыфиlорэм, 1930-рэ илъэсым колхозэу «Псэйтыку» зыфаусыжьыгъагъэм ахэхьагъэмэ Ибрахьимэ ащыщыгъ.

щыІэ псэупІэу КагалинскэмкІэ зэжэгъэхэ пыир танкыбэр ыпэ итэу къикІыгъ. Ащ пхъашэу тидзэкІолІхэр пэуцужьыгьагьэх. Апэрэ танкхэмрэ командирхэр зэрысыгьэхэ машинэхэмрэ загъэстхэм. пый дзэкІолІхэр къызэтеуцуагьэх. Нэужым хъугьэр зэхэфыгъоягъ. Танкхэри шхончаохэри зэхэхьагъэхэу зэзаощтыгъэх, Іэпшъэрызаом ратІупщыгъагъ, Ибрахьимэ тІогьогогьо къауlагь. Нэужым шъуй мэкъэшхо пыlукlэу къефэхыгьэ

фаеу щытыгъ. Ипсауныгъэ зэщыкъогъагъэми, Ибрахьимэ рэхьатэу щысынэу фэягъэп, зэрилъэкІэу губгъо ІофшІэнхэм ахэлажьэштыгъ. Шыкуаоу Іоф идехнеішфоі Ільмын, намыні Іофшіанхэри ыгъэцакІэщтыгъэх.

Тыдэ агъэкІуагъэми, чаныгъэ -ытшыхиуІшеє дехфоІ уетлех гъэх. ИкІэлитфи ежь фэдэхэу чанхэу, Іофшіэкіошхохэу щытыгъэх, тыр ящысэтехыпІагъ, зэкІэри механизаторыгъэх.

ХЪУЩТ Щэбан.

2015-р — ЛИТЕРАТУРЭМ И ИЛЪЭС

Шъыпкъэр пІоныр, дэхагъэр зепхьаныр, зытефэрэм ар игъом фэпцэиныр цІыфыгъ, адыгагь, гукъэбзагь. Ау игъо дэдэм дахэр умы Іуагъэми, шІур умышІагъэми, ащ ыкІуачІэ чІэнэгъэшхо фэмыхъоу къысшІошІы. Ары мы къыкІэлъыкІощтыр сымытхымэ мыхъунэу сызышІыгъэр.

хэтэу, ахэм ашъхьащехы. Бжыхьэ машІом пкъышъолыр фаблэу зыфещэ». («Гъогур Іухыгь», н. 17). Мы пычыгьом хэт гущыlэухыгъэхэр гущыlэухыгъэ къызэрыкох, гущыІэухыгъэ зэгъусэ ыкІи зэпхыгъэ зэхэлъи ахэтэп. Зэгъэпшэнхэр шъхьэм къинэжьхэу, тхакІор къызтегущыІэрэр сурэтэу уапашъхьэ къырагъэуцоу

хызэ цІыфмэ къяплъы. Бжьэц Назыр къыригъэлъэгьонэу тхакІом гущыІэхэр адыгабзэм дэгьоу къыхегьуатэх. Ахэм зэпхыкІэ къафегьоты, зэгьэпшэн зэфэшъхьафхэр егъэфедэх. Ащ дакloy мы пычыгьом зекіокіэ дахэу адыгэмэ ахэлъхэр, джэгум ишапхъэ, уукъо мыхъущтхэр, ахэр джэгум щыпхырызыщынхэр зипшъэрылъ

гъэпсыгъэх. хьатыякіоми изекіокіэ дахэ Образнагьэу Лъэустэн Юсыф Назыр июкіэ-шыкіэ lae пегъэуцужьы. А шІыкІэм Назыр ытхыгъэмэ ахэлъхэр къызщежьэхэрэр произведениеу иІэугу фегъэплъы, нэ laeкlэ урегъэплъы, уегъэумысы, хьатыяхэм цІэу афиусыгьэхэр ары. Ахэм ащыщых «Гъогур Іухыгь», кІом угу фещэ. Мары Бжьэц «Къушъхьэр къэнэфы», «Нэф-Назыр апэрэу авторым нэІуа-Ижабзэ идэхагъэ шіум уфещэ сэ тызэрэфишІырэр: «Бжьэц

Ренэу сыгу къэкlыжыы адыгэ тхэкІошхоу Лъэустэн Юсыф Темыр Кавказым инахьыжъхэм ахэтэу Москва зэрэкІогъагъэр, мамырныгъэр нахь гъэпытэгъэным, Чэчэным июфхэр зэфагьэ хэльэу зэхэфыгъэнхэм зыщытегущыІэгъэхэ зэlукlэгьоу Урысыем и Президент дэжь щыІагъэм зэрэхэлэжьэгьагьэр. Гъэхъэгьэшхоу адыгэ лъэпкъ культурэм, адыгэ литературэм ащишІыгъэхэм апае медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиюрэр апэрэу къызыфагъэшъошагъэхэм ар

ашышыгъ.

Лъэустэн Юсыф (Тхьэм джэнэтыр къырет) ежь нэІуасэ сыфэмыхъузэ, итхылъ гъэшІэгъонхэм сяджэу езгъэжьэгъагъ. ЕджапІэм сызычІэсым, етІанэ адыгабзэмрэ литературэмрэкІэ езгъаджэхэ зэхъум (илъэсипшІэ гурыт еджапІэм а предметымкІэ щезгьэджагьэх) ытхыгъэхэр кІэлэеджакІохэм шІу зэрязгъэлъэгъущтым сишъыпкъэу сыпылъыгь, ытхыгъэхэм яхьыл агъэ конференциехэр, викторинэхэр зэхатщэщтыгъэх, итхылъхэм, очеркхэм, статьяхэм сяджэщтыгьэ. Лъэустэныр сыlукlэмэ сэгушlо, зэlукІэ зэфэшъхьафэу къызщыгущыІэхэрэм иІушыгьэ, ижэбзэ дахэ, идунэееплъыкІэ, ренэу мамырныгъэ-зэкъошныгъэзэфэныгъэм ябыракъ лъагэу Іэтыгьэу ыІыгьэу зэрэзекІорэм сагъатхъэу, сыфэразэу седэ-Іущтыгъ. Ежьыри сыІукІэмэ къысфэчэфэу, ыгу ихыгъэу къыспэгъокІыщтыгъ, итворческэ гухэлъхэри къыздигощхэуи къыхэкІыщтыгъ, зэшІохыгъэн фэе гумэкІыгъоу щыІэхэми, Іофыгъохэу тикъэралыгъо мырэхьат щызехьагъэмэ нахь апэрэ чэзыоу фэшІэгъэн фаехэми танэсэу хъущтыгъ. АхэмкІэ тиеплъыкІэхэр зэтефэщтыгъэх.

Лъэустэн Юсыф ехьыліагъэу «Адыгэ макъэм» кьихьэхэрэми сяджэщтыгъ, ау тхакІом ижэбзэ дахэ фэгъэхьыгьэу къыхаутыгьэу згьотыгьэп. Ары шъхьае, а гъэхъагъэу иІэхэр, лъытэныгъэшхоу къыфашІырэр апэу къызыхэкІырэр жабзэу Іульыр, къызтегущыІэрэ Іофыгьор ІупкІэу цІыфмэ анигъэсын, ар сурэт шІыгъэм фэдэу уапашъхьэ къыригъэуцон, пщымыгъупшэжьынэу пшъхьэ къырилъхьан зэрилъэкІырэр, ашкІэ бзэм иобразнэ амалхэу зэгъэпшэн, метафор, снеахеми менашут, сженашут зэфэшъхьафхэм псэ къазэрэпигьакІэрэр, иобразхэм жабзэу аlулъымкlэ яакъыл, ядунэееплъыкІэ, яшэн, цІыфыр чІыпІэу зыщыщыр, Іофэу ышІэрэр, Іэдэбэу хэлъыр кьызэригъэлъагъохэрэр ары. Ащ дакІоу ипсалъэ гущыІ эухыгъэ къызэрыкІохэмкІэ нахьыбэм гьэпсыгьэ, къыбгурымыюу къытебгьэзэжьэу «сыд шъуlуа мыщ къыІо шІоигьуагьэр?» озыгьа-Іорэмэ уащыІукІэрэп. Ар зымыуасэ щыІэп. Мары игущы-Іэухыгъэхэр зэригъэпсыхэрэр «Джары икъэхъукІэ» зыфиІорэм къыхэтхыгъ: «Анахь къинэу къычІэкІыгъэр школыр къызщызэІуахын унэ къуаджэм зэрэдэмытыр ары. Тыдэ щырагъэджэщтха? Яхьщыр горэ шыІахэп. Шъузэбэ тхьамыкІэ горэ, тигъунэгъу дэдэу чылэгу шъыпкъэм исыгъ. Ащ унитІу иlагъ, джэхашъохэр етlэлъэгоу. ЕлъэІухи, зы унэр къаритыгъ. Джары школ хъугъэр,

сэт игъогухэр», «Пшъашъэмэ янэфылъ», «Налмэс», «Насып», нэмыкІхэр.

Мыхэм ацІэ зызэхэпхыкІэ, уяджэ пшІоигьо уашІы, зыгорэ бгъэшІэгъонэу амал уиІэмэ, уямыджэн плъэкІырэп. Арышъ, апэу тхыгъэм уфэзыщэрэр бзэм иІэ амалхэр жабзэу ар зэрэтхыгъэм авторым зэрэщигъэфедэхэрэр ары. Сыда пІомэ жабзэр гупшысэм ишъуаш, ищыгъын, игъэкІэНазыр джэгум къыхэхьэ. Пагэу, шым зэрэтесэу, инэlуасэу ынэ къыпэшофагъэмэ ыІэ къафигъэсыси, пшъэшъэ зэхэтхэм апэчіынатізу, плъэмэ зэкіэри ылъэгъунэу, уцугъэ. Милицэ начальникыр бэмэ ашІэ, илъэсищым ехъугъ а ІэнатІэм зы-Іутыр. ЗэкІэри ипхъэтэпэмыхь, зэкІэри ыІэмычІэ чІэсхэу, ыІорэр ашІэн фаеу ары къызэрэшІошІырэр. Лъытэныгъэ фэзышІырэм нахьи щыщтэрэр нахьыб, зыфырагъэхьырэп». Мыр зэрэмыцІыф хъатэр тхылъеджэм икъоу нигъэсыным тхакІор пыль ыкІи къыдэхъу. Назыр къыгъэшъонэу хьатыякІор къеджэ. Мыщ икъытехьакІэ сурэтэу унэгу къыкІегьэуцо

Гъэхъэгъэшхоу адыгэ лъэпкъ культурэм, адыгэ литературэм ащишІыгьэхэм апае медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиІорэр апэрэу къызыфагъэшьошагьэхэм Юсыф ащыщыгь.

ракі, иухъумакіу, икіэгъэкъон, ишъорышІ, иІаш. Жабзэм цІыфым игупшысакІэ, иакъыл зынэсырэр, Іэдэбэу, шІэныгъэу, дунэееплъыкІ у иІэр къегъэлъагъо. АщкІэ укъикІымэ, жабзэу зыфэмысакъыгъэхэр щыгъын цІыцІыгъэм фэдэх. Ары Лъэустэн Юсыф лъэшэу жабзэм зыкІыфэсакъырэр. Тхылъышхомэ ащыщ тымыштэу «Псэр аты, напэр ашэфы» зыфигорэм бзэм иамалхэр тхакІом зэрэщигьэфедагьэхэм ты-

Апэу тхыгъэм уфэзыщэрэр бзэм иІэ амалхэр жабзэу ар зэрэтхыгъэм авторым зэрэщигъэфедэхэрэр ары. Сыда пІомэ жабзэр гупшысэм ишъуаш, ищыгьын, игьэкІэракІ, иухьумакІу, икІэгьэкъон, ишъорышІ, иІаш.

апэрэ буквэхэр зыщытагъэшІагъэхэр».

Синтаксисэу Лъэустэн Юсыф ыгъэфедэрэм къыфэтымыгъэзэжьыным пае, джыри зы пычыгьо тыкъэзыуцухьэрэ природэм икъэгъэлъэгъон фэгъэхьыгьэу къэттхьын: «БжыхьэкІэ чъыІ. Унэ онджэкъымэ Іугьоу къарихрэр, ошъуапщэмэ афэдэу, къуаджэм шъхьащехы. Жьыбгъэ чъыІэм ыгъэпІыкІэхи заригъэутІыІугъ пІонэу, бгъэнышъхьэ-къамылышъхьэ унэжъ ебагъэхэр къуаджэм нахь къебэкІых. МэшІожьы фабэр, къэб гъэжъэгъэмэ Іужъур дыкъыщыуцун. Мыр къызтегущыІэрэ Бэрэкъэтмэ яджэгу щыхъугъэ хъугъэ-шІагъ. Тэ тызэреплъырэмкІэ, тхакІом мыщ мурадэу зыщыфигъэуцужьыгъэр цІыфэу зызыгъэинырэр, зыхахьэхэрэр пхъэтэпэмыхь зышІыхэрэр зэраумысхэрэр, сыд иІэнатІэкІи, ибаигъэкІи, ежь зышІобэлахькІи уасэ зэрэрамытырэр, зэраумысырэр ары. Ащ фэдэу тхыгъэу тыкъызтегущыІэрэм къыгъэлъагъорэр Бжьэц Назыр. Ащ милицием иначальникэу Іоф ешіэ, зэкіэ къыдечъэкіын фаеу елъытэ, хэІэтыкІыгъ, къеплъы-

тхакІом: «Бжьэц Назыр мытхъытхъэу онэгум къикошъи, къеуцохыгъ. Ынэжгъ укlимыгъаплъэу милицэ пэІо нэтІабжъэр ынатІэ къытехьэ, пэІо нэтІабжъэмрэ нэпцэ кІырхэмрэ ерагъэу къачІэплъы, ынэгуи ыныби зэфэдэу зэрэхъураехэм зэрэльэкурэм къыхагъахъо... Ишъоlу-теплъэкІэ къахэщы, плъэгъункІэ Іаеп, ау гум фэмыштэ горэ нэм къыкlедзэ». Пшъашъэу къыфытыращагьэр Іум-пэм ешІышъ, щегъэзые, ащ шъхьакloy рихырэм пымылъэу ежь зыфаем лъэlабэ, шапхъэу джэгум хэлъыр еукъо, цІыфхэр ащ зэреплъыщтым пымылъэу.

Мыщ дэжьым Лъэустэн Юсыф дахэу текстым хегъэуцо хьатыякІом изэфагъэ, ипшъэрылъ дэх имыІэу зэригъэцэкІэн фаер: «ХьатыякІор джэгузэгъаф, джэгум ихабзэхэм ягъэцэкlакlу. Дэхи хъунэу щытэп. ЗэкІэри зэхехы, зэкІэри елъэгъу, зэкІэри зэхефы. Хэукъо хъущтэп, иунашъо зыгорэм кьыриутыжьынэу щытэп. Ар лъэпкъ хабзэу хъугъэ, аущтэу къырэкlo». Дахэу, кlэкlэу, lупкlэу адыгэ хабзэмэ ащыщ къыгъэлъэгъуагъэба, зыримыгъэукІыхьэу?! Сыд епіоліэн ижэбзэ дахэ!

ДжэгуакІом изекІокІэ тэрэз, илІыгьэ къыгьэльагьо зыхъукІэ, ежь авторыр ащ зэрэготыр, ежь Іофым иеплъыкІэ игерой ижабзэ щыщы зэришІырэр дэгъоу къытлъегъэlэсы, ащкlэ хэти хабзэр ыукъон зэрэфимытыр кІегьэтхъы зэгьэпшэн амалышІухэу бзэм иІэхэр ыгъэфедэхэзэ: «Сэ сыджэгуакly, джэгуакІор атакъэм фэдэу сакъэу, бгъашхъом фэдэу нэ чанэу, тыгъурыгъум фэдэу тхьакІумашІоу щытын фаеу цІыфмэ пшъэрылъ фашІыгъ. Джэгум хабзэ хэлъэу зесщэн, щыхъурэр слъэгъун, сысакъын, сыдэІон фае... О уикъулыкъу ІэнатІэкІэ улъэрыхь шъхьаекІэ, хьатыякІор джэгум щыпачъыхь... джэгум щыхабзэхэм сыряухъумакіу, хэти щэрэщ джэгум ихабзэхэр ыукъон фитэп».

Джары зэрэщытын фаер, ау мы аужырэ илъэсхэм ешхэешъохэу, джэгухэу щыІэхэм уахэсы зыхъукІэ, умыгъэшІэгьон плъэкІырэп адыгэ хабзэр купыр зезыщэхэрэм ренэу зэраукъорэр. ГущыІэ къыуатыщтми, укъагъэшъощтми лъытэныгъэ апэу зыфэпшІын фаер къыдамылъытэхэу ІэнатІэ зи-Іэхэр ренэу апэ рагъэшъыныр япшъэрылъэу алъытэ. Ащэгъупшэжьы ахэм, джэгум е ешхэешъом зыкlакlохэрэр загъэпсэфынэу, чэфынхэу, хъохъунхэу, сэмэркъэу дахэхэр ашІынхэу ары нахь, ІэнатІэ зиІэхэм къадачъыхьанэу арэп. Шэн дэйхэр адыгэхэм хягъэнэжьыгъэным фэгъэхьыгъэу Лъэустэн Юсыф къэlокІэ дэгъухэр къегъотых ыкІи итхыгъэхэм игъэкІотыгъэу ащегъэфедэх. Ар ижабзэ «ишэн» дэгъухэм зыкІэ ащыщ. Назыр иІоф къызэримыкІыщтыр зешІэм, псынкІ у зы Іуригъэхыжьыным ыуж ихьагь. Ау ицыдыгьэ, ипэгагьэ амал къыратырэп, хьатыякІом, ахэкІыжьыщтми, емыпыджын ылъэкІырэп: «Сышэсыжьын сыфита, пачъыхьэр?» — хьатыякіом къыкіэнакіэу «пачъыхьэр» ыlуи къедысыгъ. «Уфит». «Адэ, сыфитмэ, ма, сомитфыр, тазыр піуагъэшъ. ЗэгъашІэ, сызыфэмыем сыкъыдашъорэп, симышъогъум шъуатэ сыдешъорэп», — ыІуи ахъщэр хьатыякІом къыфищэигъ, ау къыІихыгъэп.

Ащ нахьыбэ авторым къымыІожьыгъэми Назыр зыфэдэм укізупчізжьынэу щытэп: ІэнатІэм ыгъэутэшъогъэ цІыф, зэкІэ ежь ыІэ къинэжьыгъэу шІошІы, хабзэу щыІэр ыукъонри зэуи къыщыхъурэп, цІыфхэр ащ зэреплъыщтми ыгъэгумэкІырэп. Ащ фэдэх тищы-ІакІэ къин къэзышІхэрэр, адыгагъэу къэтІэтыжьынэу тызпыхьагъэр зыгъэлъэпаохэрэр.

ГущыІэжъхэу «АнахьыкІэр анахь кlac», «Пшъэшъэ дахэ зиІэрэ шыгьэчьэш дэгьу зиІэрэ ціэрыіу», «Уинасып зыхэлъыр ежь-ежьырэу къыпфэкlo», «Псэр аты, напэр ащэфы» зыфэпІощтхэми, адрэ образнэ амалэу авторым ыгъэфедагъэхэм акІыгъоу, произведениер къагъэдахэ, мурадэу ыгъэуцугъэр зэшІуихынымкІэ ІэпыІэгъу къыфэхъугъэх. Ары жэбээ дахэм кlyачІэу иІэр. Лъэустэн Юсыф ытхыгъэхэм ар лъэшэу къа-

БЛЭГЪОЖЪ Зулкъарин. Филологие шіэныгъэхэмкіэ доктор.

• ФУТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Уигъэхъагъэхэм ахэгъахъу, «Зэкъошныгъэр»

Урысые Федерацием футболымкІз изэнэкъокъу хэлэжьэрэ командэхэу купэу «Къыблэм» хэтхэм 2015 — 2016-рэ ильэс ешІэгьур бэдзэогьум 19-м рагьажьэ. Хэгъэгум и Кубок къыдэхыгъэным фэгъэхьыгъэ зэІукІэгъухэр непэ яІэщтых. Мыекъопэ «Зэкъошныгъэм» гъэхъагъэхэр ышІынхэу фэтэІо.

ЗэІукІэгъухэр

15.07, бэрэскэжъый

Урысыем и Кубок финалым и 1/256-рэ еш!эгъухэр

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Биолог» Прогресс «МИТОС» Новочеркасск — СКА Ростов-на-Дону «Ангушт» Назрань — «Машук-КМВ» Пятигорск

«Алания» Владикавказ — «Динамо» Ставрополь

Урысыем изэнэкъокъу

Апэрэ къекіокіыгъор

19.07, тхьаумаф

1. «Астрахань» Астрахань — СКА Ростов-на-Дону 20.07, блыпэ

2. «Биолог» Прогресс — «Алания» Владикавказ

3. «Афыпс» п. Афипский — «Динамо» Ставрополь 4. «Терек-2» Грозный — «МИТОС» Новочеркасск

5. «Машук-КМВ» Пятигорск — «Спартак» Налщык

6. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Черноморец» Новороссийск **21.07,** гъубдж

7. «Краснодар-2» Краснодар — «Ангушт» Назрань **24.07**, бэрэскэшху

Урысыем и Кубок финалым и 1/128-рэ ешІэгъухэр

28.07, гъубдж

8. «Биолог» п. Прогресс — «Астрахань» Астрахань 9. «Алания» Владикавказ — «Черноморец» Новороссийск

10. «Спартак» Налщык — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ

11. «МИТОС» Новочеркасск — «Машук-КМВ» Пятигорск

12. «Динамо» Ставрополь — «Терек-2» Грозный 13. «Ангушт» Назрань — «Афыпс» п. Афипский

14. СКА Ростов-на-Дону — «Краснодар-2» Краснодар

Я 3-рэ ешІэгъухэр

4.08, гъубдж

15. «Астрахань» Астрахань — «Алания» Владикавказ

16. «Краснодар-2» Краснодар — «Биолог» п. Прогресс

17. «Афыпс» п. Афипский — СКА Ростов-на-Дону

18. «Терек-2» Грозный — «Ангушт» Назрань

19. «Машук-КМВ» Пятигорск — «Динамо» Ставрополь

20. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «МИТОС» Новочеркасск 21. «Черноморец» Новороссийск — «Спартак» Налщык

8.08, шэмбэт

Урысыем и Кубок финалым и 1/64-рэ ешІэгъухэр

Я 4-рэ ешІэгъухэр

11.08, *гъубдж*

22. «МИТОС» Новочеркасск — «Черноморец» Новороссийск

12.08, бэрэскэжъый

23. «Биолог» Прогресс — «Афыпс» п. Афипский

24. «Астрахань» Астрахань — «Краснодар-2» Краснодар **25. «Динамо» Ставрополь — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ**

26. «Ангушт» Назрань — «Машук-КМВ» Пятигорск 27. СКА Ростов-на-Дону — «Терек-2» Грозный 28. «Алания» Владикавказ — «Спартак» Налщык

Я 5-рэ ешІэгъухэр

25.08, гъубдж

29. «Краснодар-2» Краснодар — «Алания» Владикавказ

30. «Афыпс» п. Афипский — «Астрахань» Астрахань

31. «Терек-2» Грозный — «Биолог» Прогресс

32. «Машук-КМВ» Пятигорск — СКА Ростов-на-Дону

33. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Ангушт» Назрань
34. «Черноморец» Новороссийск — «Динамо» Ставрополь

35. «Спартак» Налщык — «МИТОС» Новочеркасск

Я 6-рэ ешІэгъухэр

25.08, гъубдж

36. «Биолог» п. Прогресс — «Машук-КМВ» Пятигорск

37. «Астрахань» Астрахань — «Терек-2» Грозный

38. «Краснодар-2" Краснодар — «Афыпс» п. Афипский

39. «Динамо» Ставрополь — «Спартак» Налщык

40. «Ангушт» Назрань — «Черноморец» Новороссийск

41. СКА Ростов-на-Дону — **«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ** 42. «Алания» Владикавказ — «МИТОС» Новочеркасск

26 — 27. 08, бэрэскэжъый, мэфэку

Урысыем и Кубок финалым и 1/32-рэ ешІэгъухэр

Я 7-рэ ешІэгъухэр

1.09, гъубдж

43. «Афыпс» Афипский — «Алания» Владикавказ 44. «Терек-2» Грозный — «Краснодар-2» Краснодар

45. «Машук-КМВ» Пятигорск — «Астрахань» Астрахань 46. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Биолог» п. Прогресс

47. «Черноморец» Новороссийск — СКА Ростов-на-Дону

48. «Спартак» Налщык — «Ангушт» Назрань 49. «МИТОС» Новочеркасск — «Динамо» Ставрополь

Я 8-рэ ешІэгъухэр

7.09, блыпэ

50. «Биолог» п. Прогресс — «Черноморец» Новороссийск

51. «**Астрахань» Астрахань** — «**Зэкьошныгь» Мыекъуапэ** 52. «Краснодар-2» Краснодар — «Машук-КМВ» Пятигорск

53. «Афыпс» п. Афипский — «Терек-2» Грозный

54. «Ангушт» Назрань — «МИТОС» Новочеркасск 55. СКА Ростов-на-Дону — «Спартак» Налщык 56. «Алания» Владикавказ — «Динамо» Ставрополь

Я 9-рэ ешІэгъухэр

14.09, блыпэ

57. «Терек-2» Грозный — «Алания» Владикавказ

58. «Машук-КМВ» Пятигорск — «Афыпс» п. Афипский **59. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Краснодар-2» Краснодар**

60. «Черноморец» Новороссийск — «Астрахань» Астрахань

61. «Спартак» Налщык — «Биолог» п. Прогресс

62. «МИТОС» Новочеркасск — СКА Ростов-на-Дону 63. «Динамо» Ставрополь — «Ангушт» Назрань

Я 10-рэ ешІэгъухэр

21.09, блыпэ

64. «Биолог» п. Прогресс — «МИТОС» Новочеркасск

65. «Астрахань» Астрахань — «Спартак» Налщык 66. «Краснодар-2» Краснодар — «Черноморец» Новороссийск 67. «Афыпс» п. Афипский — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ

68. «Терек-2» Грозный — «Машук-КМВ» Пятигорск 69. СКА Ростов-на-Дону — «Динамо» Ставрополь

70. «Алания» Владикавказ — «Ангушт» Назрань

23 — **24.09**, бэрэскэжъый, мэфэку

Урысыем и Кубок финалым и 1/16-рэ ешІэгъухэр

Я 11-рэ ешІэгъухэр

28.09. блыпэ

71. «Машук-КМВ» Пятигорск — «Алания» Владикавказ

72. «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Терек-2» Грозный 73. «Черноморец» Новороссийск — «Афыпс» п. Афипский

74. «Спартак» Налщык — «Краснодар-2» Краснодар 75. «МИТОС» Новочеркасск — «Астрахань» Астрахань 76. «Динамо» Ставрополь — «Биолог» п. Прогресс

77. «Ангушт» Назрань — СКА Ростов-на-Дону

Я 12-рэ ешІэгьухэр

4.10, тхьаумаф

«Биолог» п. Прогресс -«Ангушт» Назрань

79. «Краснодар-2» Краснодар — «МИТОС» Новочеркасск

80. «Афыпс» п. Афипский — «Спартак» Налщык

81. «Терек-2» Грозный — «Черноморец» Новороссийск

82. «Машук-КМВ» Пятигорск — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ

83. «Алания» Владикавказ — СКА Ростов-на-Дону

5.10, блыпэ

84. «Астрахань» Астрахань — «Динамо» Ставрополь

Я 13-рэ ешІэгъухэр

11.10, тхьаумаф

85. «Черноморец» Новороссийск — «Машук-КМВ» Пятигорск

86. «Спартак» Налщык «Терек-2» Грозный

87. «МИТОС» Новочеркасск — «Афыпс» п. Афипский 88. «Динамо» Ставрополь — «Краснодар-2» Краснодар

89. «Ангушт» Назрань — «Астрахань» Астрахань

90. СКА Ростов-на-Дону — «Биолог» п. Прогресс 91. «Алания» Владикавказ — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ

ЯтІонэрэ къекІокІыгьор чъэпыогъум и 18-м рагъэжьэщт.

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыісэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыІэр:

385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр,

197. Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79,

редактор шъхьа Іэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр:

52-16-77. E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІ́э ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІоры-

тыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

шІапІ, зэраушыхьа-

Зыщыхаутырэр OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр,

268

ЗэкІэмкІи пчъагъэр 3250 Индексхэр 52161 52162

Зак. 788

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьаІэр Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

> МэщлІэкъо Саид

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр

ЖакІэмыкъо Аминэт